

Nr 67.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen m. m.; given Stockholms slott den 29 februari 1924.

Med åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen;
- 2) lag om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran;
- 3) lag innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga;
- 4) lag om ändrad lydelse av 25 § i lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom;
- 5) lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ i lagen den 2 juni 1922 om tiden för företagande av rannsaking med häktad;
- 6) lag om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister; samt
- 7) lag om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken.

GUSTAF.

Birger Ekeberg.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 3 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

5 KAP.

3 §.

Är brott begånget av någon, som fyllt femton, men ej aderton år, och dömes han härför till böter eller fängelse eller till straffarbete i högst två år; må domstolen, där den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling prövas sådant föranleda, förordna, att han skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt. Har domstol, enligt vad därom särskilt stadgas, genom villkorlig dom beviljat anstånd med ådömt straff, och har därefter, innan den dömda fyllt aderton år, anståndet förklarats förverkat, gälle, ändå att ny straffdom ej meddelats, vad nyss är sagt.

Förekomma på en gång till verkställighet sådant förordnande och annat tidigare meddelat beslut, varigenom samma person blivit dömd till straff, skall detta straff anses inbegripet i förordnandet, därest straffet utgöres allenast av böter. Lag samma vare, så framt genom beslutet ålagts fängelse eller straffarbete samt de förskyllda straffen tillsammans ej uppgå till mera än fängelse i fyra år eller straffarbete i två år.

Inträffar sådant fall, att meddelat förordnande, enligt vad särskilt stadgas, är förfallet, gälle om det ådömda straffets förening eller sammanläggning med annat straff och om dess verkställande vad eljest är föreskrivet.

Vid utskrivning från allmän uppfostringsanstalt vare sådan jämte straffet ådömd påföljd, som i 2 kap. 19 § sägs, förfallen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 27 juni 1902 (nr 72 s. 3) angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran.

Härigenom förordnas, att 8 § i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran skall erhålla följande ändrade lydelse:

8 §.

Varder någon, sedan domstol förordnat om hans insättande i allmän uppfostringsanstalt, men innan han från anstalten utskrivits, övertygad att hava begått annat brott, vare förordnandet förfallet.

Förekomma på en gång till verkställighet sådant förordnande och annat beslut, varigenom samma person blivit dömd till straff, vare förordnandet ock förfallet, så framt genom beslutet ålagts fängelse eller straffarbete samt de förskyllda straffen tillsammans uppgå till mera än fängelse i fyra år eller straffarbete i två år.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

Förslag
till
Lag
innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa
minderåriga.

Med upphävande av lagen den 27 juni 1902 (nr 72 s. 7), innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderåriga, förordnas som följer:

1 §.

Har, enligt vad särskilt stadgas, till domstols ordförande inkommit anmälan därom, att någon, som ej fyllt aderton år, blivit häktad för brott, som i allmänna strafflagen är belagt med straff, och ingår i straffsatsen straffarbete i två år eller kortare tid eller fängelse, skall ordföranden skyndsamt för vinnande av utredning rörande den häktades personliga förhållanden samt angående de åtgärder, som med hänsyn därtill må anses lämpligast för hans rättande, förordna om särskild förundersökning, där ej anledning är antaga, att sådan utredning kommer att därförutan vara för domstolen tillgänglig.

Prövas eljest, då talan om ansvar väckts mot någon, som ej fyllt aderton år, särskild förundersökning erforderlig för vinnande av utredning, som i första stycket sägs, må sådan förundersökning kunna beslutas, före målets handläggning vid domstol av dess ordförande, och därefter av domstolen.

2 §.

Vid beslut om särskild förundersökning skall lämplig och villig person (förundersökare) förordnas att utföra densamma.

I fråga om förundersökares åligganden samt om ersättning åt honom skall vad i lagen angående villkorlig straffdom stadgas om förundersökare äga motsvarande tillämpning.

3 §.

Barnavårdsnämnd skall, på begäran av förundersökare eller allmän åklagare, meddela för nämnden tillgängliga upplysningar rörande de förhållanden, under vilka tilltalad, som ej fyllt aderton år, uppvuxit, samt huruvida han tillförene gjort sig känd för vanart, ävensom avgiva yttrande angående sådana för nämnden kända omständigheter i övrigt, som kunna antagas vara av betydelse vid bestämmandet av de lämpligaste åtgärderna för hans rättande.

4 §.

Finner domstol i mål, där någon, som ej fyllt aderton år, är tilltalad för brott, att förhandlingarnas offentlighet till följd av den uppmärksamhet, för vilken den tilltalade kan antagas bliva föremål, är till uppenbar olägenhet, må domstolen kunna förordna, att målet skall handläggas inom stängda dörrar. Anses förordnande, varom nu sagts, böra meddelas, och är jämväl någon, som uppnått nämnda ålder, i målet tilltalad, skall domstolen, där det finnes kunna ske utan att utredningen i målet avsevärt försvåras, såsom särskilt mål handläggas åtalet mot den, som ej fyllt aderton år.

Meddelas ej förordnande, att målet skall handläggas inom stängda dörrar, och finner domstolen det vara till avsevärt men för den tilltalade eller annan, att kännedom om personliga förhållanden, som inför domstolen framkomma genom förundersökningen och därmed sammanhängande utredning, i följd av rättegångens offentlighet vinner spridning, må domstolen kunna bestämma, att under handläggning av sådan fråga åhörarna skola avträda.

Utän hinder av beslut, som i första eller andra stycket avses, må domstolen medgiva tilltalads anhöriga ävensom annan, vilkens närvaro kan förväntas bliva till nytta under förhandlingarna i målet, rätt att övervara desamma.

5 §.

Ej må domstol meddela förordnande om någons insättande i allmän uppfostningsanstalt, med mindre den, som har vårdnaden om honom, där så kunnat ske, blivit hörd i målet.

6 §.

Sedan vid underrätt rannsaking i mål mot den, som ej fyllt aderton år, blivit förd till slut, skall dom avsägas samma dag eller senast nästa dag, där ej i målets vidlyftighet eller eljest hinder därför möter.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 25 § i lagen den 28 juni 1918 (nr 531) angående
villkorlig straffdom.

Häri genom förordnas, att 25 § i lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom skall erhålla följande ändrade lydelse:

25 §.

Har, enligt vad särskilt stadgas, till domstols ordförande inkommit anmälan därom, att någon, som fyllt aderton år, blivit häktad för brott, och ingår i den straffsats, som finnes för sådant brott bestämd, straffarbete i sex månader eller kortare tid eller fängelse i ett år eller kortare tid, skall, därest den häktade erkänt gärningen, och fall ej föreligger, som omförmäles i 2 §, ordföranden skyndsamt för vinnande av utredning, huruvida erforderliga förutsättningar för villkorlig dom finnas, förordna om särskild förundersökning, där ej anledning är antaga, att sådan utredning kommer att därför utan vara för domstolen tillgänglig.

Prövas eljest, då talan om ansvar väckts mot någon, som fyllt aderton år, särskild förundersökning erforderlig för vinnande av utredning, som i första stycket sägs, må sådan förundersökning kunna beslutas, före målets handläggning vid domstol av dess ordförande, och därefter av domstolen.

Vid beslut om särskild förundersökning skall lämplig och villig person (förundersökare) förordnas att utföra densamma.

Angående förundersökning rörande tilltalad, som ej fyllt aderton år, är särskilt stadgat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ i lagen den 2 juni 1922 (nr 214) om tiden för företagande av rannsaking med häktad.

Härigenom förordnas, att 1, 3 och 4 §§ i lagen den 2 juni 1922 om tiden för företagande av rannsaking med häktad skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Har någon blivit här i riket häktad för brott, för vilket åtal skall äga rum inför svensk domstol, skall den, som beslutat om häktningen, därom oföördröjligen göra anmälan hos ordföranden i den domstol, som har att företaga rannsakingen med den häktade.

Anmälan, som i första stycket sägs, skall innefatta uppgift om den häktades ålder och om beskaffenheten av det brott, för vilket han blivit häktad, ävensom, därest han fyllt aderton år, innehålla upplysning, huruvida han erkänt gärningen, och, i sådant fall, huruvida han tillförene blivit dömd till fängelse eller straffarbete.

Kan ej oföördröjligen vinnas tillförlitlig upplysning om den häktades ålder eller huruvida han tillförene blivit dömd till straff, som nyss nämnts, skall i anmälan upptagas vad han härutinnan om sig själv uppgivit.

3 §.

Har rannsaking med häktad hänvisats till annan domstol för fortsatt handläggning, skall ordföranden i den rätt, som meddelat beslut om hänvisning, därom omödelbart underrätta ordföranden i den domstol, till vilken rannsakingen hänvisats, med angivande tillika, när rannsakningshandlingarna komma att översändas.

Fortsatt handläggning av rannsakingen skall därefter utsättas att äga rum snarast möjligt, vid allmän underrätt senast å fjortonde dagen efter den dag, då rättens ordförande erhöi meddelande om hänvisningen; dock att vid rådhusrätt handläggningen i intet fall må utsättas senare än till åttonde dagen från den dag, då rannsakningshandlingarna enligt erhållet meddelande komma att översändas.

4 §.

Kan rannsaking med häktad ej vid ett rättegångstillfälle slutföras, skall fortsatt rannsaking företagas snarast möjligt, inför rådhusrätt senast å åttonde dagen och inför häradsrätt senast å fjortonde dagen från förra rannsakingen, där ej särskilt förhållande nödvändiggör längre uppskov.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Härigenom förordnas, att 8 § i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister, sådan denna paragraf lyder enligt lagen den 24 maj 1918 (nr 315), skall i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

8 §.

1 mom. Fullständigt utdrag — — — givit tillstånd.

2 mom. Utdrag av registret, innehållande allenast upplysning,

huruvida viss person blivit dömd till förlust av medborgerligt förtroende eller påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen eller ställts under framtiden för brott, som kan medföra sistnämnda påföljd,

ävensom, där så skett,

a) när och av vilken domstol utslaget meddelats samt för vilken tid sådan påföljd ådömts,

b) när den dömd efter utståndet straff blivit frigiven, eller, därest han från straffanstalt lösgivits enligt lagen angående villkorlig frigivning, dels när detta skett och när prøvotiden utgår eller gått till ända, dels huruvida den villkorligt medgivna friheten återkallats eller förklarats förverkad, dels ock rörande häktning av den dömd före prøvotidens utgång för brott och om åtalets utgång, eller ock, därest domstol förordnat, att den dömd skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt, huruvida den dömd blivit från dylik anstalt utskriven, och, i sådant fall, när detta skett, samt

c) huruvida av nåd meddelats befrielse från straffpåföljden, och, i sådant fall, om dagen för därom fattat beslut,

skall på begäran meddelas myndighet ävensom annan, vilken utövar allmän befattning, varmed är förenad skyldighet att pröva, huruvida någon på grund av sådant utslag, som här avses, är jämlikt lag eller författning utestängd från behörighet, rättighet eller förmån.

Sådant utdrag — — — innehålla upplysning.

3 mom. Därjämte skola — — — uppgifterna avse.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken.**

Härigenom förordnas, att 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken, sådana dessa lagrum lyda enligt lagen den 19 juni 1919 (nr 369), skola i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

16 KAP.**10 §.**

Har underrätt genom beslut under rättegången dömt någon till utgivande av vite eller till ansvar för uteblivande eller annan förseelse i målet; eller ogillat yrkande om ansvar för förseelse, som nu är sagd, eller om ådömande av förelagt vite för uteblivande; eller utlåtut sig angående ersättning åt förundersökare jämlikt lagen angående villkorlig straffdom eller lagen innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga eller åt vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, eller åt någon, som förordnats att biträda part i rättegången eller att i visst mål eller ärende biträda såsom tolk; eller skilt fullmäktig från fullmäktigskapet: mot det beslut skall, i händelse av missnöje, särskild talan föras; och skall underrättelse härom i sammanhang med beslutet av rätten meddelas. Lag samma vare, där genom beslut, som av underrätt meddelats under rättegången, kvarstad eller skingringsförbud eller därmed jämförlig åtgärd beviljats eller yrkande om hävande av sådan åtgärd ogillats.

Vad i — — — partens klagan.

25 KAP.**5 §.**

Vill part klaga över beslut, varigenom underrätt dömt till värjemålsed, skall i fråga om sättet för talans fullföljd lända till efterrättelse vad i sådant hänseende gäller om rättens slutliga utslag i målet. Har underrätt eljest under rättegång meddelat beslut, som enligt lag må särskilt överklagas, skall talan mot beslutet föras genom besvär. Lag samma vare, där i fråga, som rör förundersökare jämlikt lagen angående villkorlig straffdom eller lagen innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga, eller som angår fullmäktig eller vittne eller annan, som kallats att meddela

upplysning i målet, eller rättegångsbiträde åt part eller tolk, underrätt i slutligt utslag meddelat beslut av beskaffenhet att, där det under rättegången givits, särskild klagan varit tillåten. Innefattar eljest underrätts slutliga utslag beslut, som, där det under rättegången givits, kunnat särskilt överklagas, skall talan mot det beslut föras i sammanhang med fullföljd av talan i huvudsaken; vill ej den, som är med beslutet missnöjd, fullfölja talan i huvudsaken, vare lag, som hade beslutet blivit under rättegången meddelat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

---

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
19 januari 1924.*

Närvarande: statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Ekeberg anför:

»I skrivelse den 7 juni 1918 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, *dels* huruvida och under vilka villkor den i 5 kap. 1 § strafflagen stadgade straffbarhetsåldern av femton år skulle kunna höjas till sexton år ävensom, därest så funnes böra ske, huruvida den, som fyllt femton men ej sexton år och beginge brott, borde intagas i skyddshem eller i tvångsuppfostringsanstalt och i senare fallet, huruvida domstol eller annan myndighet skulle härom förordna, *dels* huruvida och i vad mån varning eller annan tillrättavisning skulle kunna komma till användning vid behandlingen av minderåriga förbrytare, *dels ock* huruvida och under vilka förutsättningar förordnande om intagande i allmän uppfostringsanstalt skulle kunna allenast villkorligt meddelas.

Efter remiss hava underdåniga yttranden över ej mindre riksdagens omfördälda skrivelse än även ett av fängvårdsstyrelsen i underdånig skrivelse den 28 maj 1918 framställt förslag angående anordnande av en särskild straffverkställigheten efterföljande uppfostringsbehandling för dem, som på grund av brott, begånget innan de fyllt tjugu år, blivit dömda till fängelse eller straffarbete, avgivits av överståthållarämbetet, länsstyrelserna, strafflagskommissionen, professorn vid universitetet i Lund Johan Carl Wilhelm Thyrén, barnavårdsnämnderna i åtskilliga kommuner, styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona, föreningen Skyddsvärnet samt styrelsen för Föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina. Sedan därvid såväl strafflagskommissionen som Thyrén hemställt, att den ifrågasatta utredningen måtte utvidgas att omfatta frågan om ungdomsbrottsligheten i hela dess vidd, beslöt Kungl. Maj:t, efter föredragning av chefen för justitiedepartementet, den 22 november 1918 bemyndiga departementschefen att tillkalla högst sex personer för att inom departementet biträda vid utarbetande av förslag till åtgärder för bekämpande av ungdomsbrottsligheten. Jämlikt detta bemyndigande kallade departementschefen samma dag överdirektören Viktor Almquist, dåvarande hovrättsrådet i Svea Hovrätt Holdo Edling, ledamoten av riks-

dagens andra kammare Johan Bernhard Eriksson i Grängesberg, överläkaren vid Långbro sjukhus medicine doktorn Olof Kinberg och dåvarande direktören för åkerbrukskolonien Hall filosofie doktorn David Lund att i egenskap av sakkunniga biträda vid berörda arbete. Åt Almquist uppdrogs därvid tillika att såsom ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar. Efter det Eriksson den 29 april 1919 på därom framställd egen begäran blivit entledigad från uppdraget, förordnade departementschefen samma dag ledamoten av riksdagens andra kammare Axel Lindqvist, då i Kosta, numera i Halmstad, att i Erikssons ställe såsom sakkunnig biträda vid utarbetandet av förslag i ämnet. Såsom de sakkunnigas sekreterare har tjänstgjort juris kandidaten Olof Barklind.

Med skrivelse den 18 oktober 1922 hava de sålunda utsedda sakkunniga till chefen för justitiedepartementet överlämnat betänkande med förslag till lag om tvångsuppfostran at unga förbrytare m. m.

Över de sakkunnigas förslag hava efter remiss underdåniga utlåtanden avgivits av justitiekanslersämbetet, fångvårdsstyrelsen, skolöverstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i samtliga län, Stockholms magistrat, magistraten i Göteborg, styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona samt styrelsen för Svenska Diakonissällskapet. Länsstyrelserna hava i viss utsträckning givit landsfogdar, magistrater, barnavårdsnämnder och fängelsedirektörer tillfälle att yttra sig över förslaget. Härav hava vederbörande emellertid endast i ett fåtal fall begagnat sig. Vid överståthållarämbetets utlåtande finnas fogade särskilda yttranden av barnavårdsnämnden i Stockholm samt av styrelsen för Stockholms stads skyddshem för gossar vid Skrubba.

Brottsligheten bland de unga är ett samhällsont, vars bekämpande för visso är av utomordentlig vikt. Effektiva åtgärder härför äro ägnade att minska den för samhället farligaste formen av brottslighet, den kroniska kriminaliteten. De, som hemfalla härät, röja nämligen i regel redan i unga år sina brottsliga böjelser. Utsikterna att kunna rätta en samhällsfarlig vilja äro också större, ju tidigare ett ingripande äger rum. För visso gäller även härvidlag den gamla regeln, att det är bättre att förekomma det onda än att söka bota det, sedan det väl fått tillfälle att framträda. Av största betydelse i kampen mot brottsligheten äro för den skull alla åtgärder, samhället vidtager för att bereda barnen omvårdnad i såväl moraliskt som materiellt hänseende. Jag tillåter mig i detta sammanhang erinra om de betydelsefulla reformer, som på senare tid genomförts i fråga om de utom äktenskap födda barnens rättsställning samt beträffande skolväsen och fattigvård, ävensom om den förbättring av samhällets barnavårdande verksamhet, varom förslag med det snaraste torde komma att föreläggas Kungl. Maj:t. Samhället kan emellertid icke förlita sig enbart på effektiviteten av förebyggande åtgärder utan måste också på lämpligt sätt ordna en botande verksamhet i de fall, där brottslighet hos de unga redan framträtt. Och det ligger stor vikt uppå, att denna verksamhet från början blir rätt inriktad. På grund av det unga sinnets stora mottaglighet för intryck kan nämligen den behandling, för vilken den unge brottslingen blir föremål, antagas

Departements-
chefen.

Allmänna
synpunkter.

få ett bestämmande inflytande på hans framtida livsriktning. För det rätta valet av botemedel mot det onda är det av vikt att känna dess orsaker. Undersökningar såväl i Sverige som i utlandet hava givit vid handen, att brottsligheten hos de unga i det övervägande flertalet fall kan antagas bero på ogynnsamma miljöförhållanden, och att försummad eller bristfällig uppfostran härvid spelat en i många fall väsentlig roll. En omplacering i lämpligare omgivning i förening med fostrande omvårdnad måste därför antagas vara ett medel av utomordentlig vikt såväl för förebyggande av brottslighet som för rättande av dem, som redan råkat in på brottets bana. Sedan länge tillbaka har man också allmänt strävat att vid behandlingen av unga förbrytare giva allt mer ökat utrymme åt uppfostrande åtgärder antingen inom straffets ram eller i utbyte mot straff.

*Historisk
översikt.*

Enligt den ursprungliga lydelsen av vår gällande strafflag var gärning, som förövats av barn, innan det fyllt femton år, straffri, dock med det undantag, att där gärning, som i allmänhet var belagd med dödsstraff eller straffarbete över två år, blivit begången av den, som fyllt fjorton men ej femton år, straff skulle ådömas, därest gärningsmannen prövades hava ägt nog urskillning att inse gärningens brottslighet, varvid emellertid en betydande nedsättning av det i allmänhet stadgade straffet föreskrevs. Då straffrihet på grund av den felandes ungdom inträdde, ägde domstolen efter omständigheterna förordna, att han skulle av föräldrar eller annan, under vars vård och lydnad han stode, rättas med aga hemma i huset eller insättas i allmän uppfostringsanstalt, om tillgång därtill funnes. En genomgripande reform i fråga om behandlingen av unga lagöverträdare vidtogs år 1902. Genom lag den 27 juni sistnämnda år ändrades ovan berörda bestämmelser i strafflagen därhän, att gärning, begången av barn, innan det fyllt femton år, icke i något fall kan straffas. Av än större betydelse var emellertid, att möjligheten att draga dessa unga lagöverträdare inför domstol uteslöts. Frågan om deras behandling ordnades genom lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn. Enligt sistnämnda lag ankommer det på barnavårdsnämnd att inskrida, då barn under femton år funnits vara i sedligt avseende försummat eller visat vanart. Förövandet av gärning, som i allmänhet är belagd med straff, kommer, då det gäller barn under femton år, i betraktande allenast såsom en yttring av vanart. Barnavårdsnämnd äger efter omständigheterna antingen tilldela barnet varning och, där så anses gagneligt, tillika föreskriva, att barnet skall agas, eller ock besluta om barnets skiljande från hemmet och om dess insättande i annat enskilt hem, i barnhem eller i skyddshem. Så framt barnet ej insättes i skyddshem, skall nämnden därjämte genom lämplig person övervaka dess uppförande och uppfostran. Den nyssnämnda lagen den 27 juni 1902 innebar emellertid icke allenast, att straffmyndighetsåldern för alla fall sattes vid fyllda femton år, utan medförde tillika en viktig nyhet i fråga om behandlingen av unga brottslingar ovan straffmyndighetsgränsen. Beträffande den, som begått brott, efter det han fyllt femton år, men innan han uppnått

aderton års ålder, erhöll nämligen domstol befogenhet att, där den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling prövades sådant föranleda, förordna, att han skulle i stället för att undergå det straff, som blivit honom ådömt, insättas i allmän uppfostringsanstalt. Sådant förordnande skulle dock icke få meddelas i annat fall, än då det ådömda straffet utgjordes av böter eller fängelse i högst sex månader. Verkställigheten av tvångsuppfostran reglerades genom särskild lag den 27 juni 1902. Samma dag utfärdades en lag, innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderåriga. Med ikraftträdandet av omförmälda ändringar i strafflagen och övriga nya bestämmelser angående minderåriga förbrytare fick i avbidan på anstaltsfrågans praktiska ordnande anstå till den 1 januari 1905. Den av staten upprättade för minderåriga brottslingar av mankön avsedda allmänna uppfostringsanstalten å Bona i Östergötlands län stod då färdig att tagas i bruk. För vården om de minderåriga kvinnor, som enligt domstols förordnande skulle insättas i allmän uppfostringsanstalt, hade diakonissanstalten i Stockholm genom överenskommelse med staten åtagit sig att sörja och för ändamålet upplåtit sitt vid Sjötorp i Stockholms län belägna skyddshem, vilket emellertid under loppet av år 1906 utbyttes mot skyddshemmet å Viebäck i Jönköpings län.

Redan vid behandlingen av de förslag, som ligga till grund för nu omförmälda reformer i lagstiftningen rörande minderåriga förbrytare, hade såväl inom högsta domstolen som av riksdagen uttalats önskemål om att tvångsuppfostran måtte kunna komma till användning å minderåriga förövare av tjuvnadsbrott jämväl i det fall, att straffarbete, ej överstigande visst maximum, blivit för brottet ådömt. Svårigheten att anskaffa erforderligt antal anstaltsplatser lade emellertid hinder i vägen för ett omedelbart förverkligande av detta önskemål. Därtill kom, att man ville avvakta resultatet av det nya rättsinstitutets tillämpning i förut angivna mera begränsade omfattning. Sedan de goda verkningarna av tvångsuppfostrans användning visat sig, vann också kravet på utvidgning av dess tillämpningsområde aktualitet. Genom lagändring den 7 maj 1917 erhöll domstol befogenhet att förordna om minderårigs insättande i allmän uppfostringsanstalt jämväl i det fall, att straffarbete i högst sex månader ådömts. Samtidigt höjdes gränsen för det fängelsestraff, som må utbytas mot tvångsuppfostran, till ett år. För reformens genomförande krävdes ökat antal anstaltsplatser, och anskaffandet härav mötte särskilda svårigheter på grund av den under krisåren inträffade starka tillväxten av antalet minderåriga brottslingar. Innan det kunde bli fråga om att låta den beslutade lagändringen träda i kraft, måste särskilda åtgärder vidtagas för att kunna omhändertaga dem, som med tillämpning av ditillsvarande lagstiftning i ämnet skulle överlämnas till tvångsuppfostran. Sälunda togs från och med ingången av år 1919 den för vård av alkoholister inrättade statsanstalten vid Venngarn i Stockholms län i bruk såsom allmän uppfostringsanstalt. Därjämte uppfördes nybyggnader vid Bona, varigenom den där belägna anstalten sattes i stånd att mottaga ett ökat antal elever. Den 1 januari 1920 trädde 1917 års lagändring

i kraft. Redan under år 1919 hade försports en avsevärd minskning i ungdomsbrottslighetens omfattning i jämförelse med frekvensen under det närmast föregående året, och sedermera har antalet unga brottslingar varit i stadigt sjunkande, till dess det under de tre senast förflutna åren stannat vid en nivå, som ungefär motsvarar den före krisåren normala. Oaktat omfördälda utvidgning av tvångsuppfostrans tillämpningsområde har också antalet till tvångsuppfostran överlämnade minderåriga undergått en sådan minskning, att anstalten vid Venngarn den 1 juli 1921 kunde provisoriskt återgå till sitt ursprungliga ändamål. Å anstalten vid Bona, som kan mottaga 252 elever, utgjorde elevantalet den 31 december 1923 allenast 195. Även å det för kvinnliga minderåriga avsedda skyddshemmet å Viebäck står ett icke obetydligt antal lediga elevplatser till förfogande.

Sammanfattning av de sakkunnigas betänkande.

Det av omfördälda sakkunniga avgivna betänkandet innehåller i korthet följande:

Efter att inledningsvis hava framhållit vikten av effektiva åtgärder för bekämpande av ungdomsbrottsligheten hava de sakkunniga till behandling upptagit dels frågan om höjning av straffmyndighetsåldern, dels spörsmål rörande de åtgärder, som böra vidtagas mot unga brottslingar, dels ock härmed sammanhängande processuella frågor.

Vidkommande den förstnämnda av de sålunda till behandling upptagna frågorna hava de sakkunniga på skäl, till vilka jag i det följande återkommer, ansett sig icke böra föreslå någon ändring i gällande rätt.

Vad angår arten av de åtgärder, som kunna ifrågasättas böra komma till användning vid behandlingen av unga brottslingar, ägnas i betänkandet en särskild utredning åt den i riksdagens förenämnda skrivelse berörda frågan om meddelande av varning eller annan tillrättavisning. De sakkunniga hava emellertid funnit det icke vara av behovet pakallat att vid sidan av den villkorliga straffdomen, vilken kan sägas utgöra en varning i skärpt form, i vår rätt införa någon särskild form av varning vare sig såsom straff eller såsom självständig uppfostringspåföljd i anledning av begånget brott.

Däremot föreslå de sakkunniga en betydande utvidgning av tvångsuppfostrans tillämpningsområde. Sålunda skall enligt förslaget tvångsuppfostran kunna komma till användning jämväl för brottslingar i åldern mellan aderton och tjuguet år, och gränsen för det straff, som må utbytas mot tvångsuppfostran, har höjts beträffande fängelsestraff till fyra år och i fråga om straffarbete till två år. Därjämte föreskrives i förslaget, att förordnande om tvångsuppfostran skall meddelas, därest villkorlig straffdom finnes icke lagligen kunna eller lämpligen böra meddelas samt med hänsyn till den dömdes förståndsutveckling, karaktär och personliga förhållanden i övrigt en särskild uppfostrande behandling prövas vara för hans rättande lämpligare än straffets undergående.

De sakkunniga framhålla, att redan enligt gällande rätt förordnande om insättande i allmän uppfostringsanstalt kan meddelas, då ett genom villkorlig straffdom medgivet anstånd med ådömt straff i samband med dom över annat brott förfaller eller förklaras förverkat, men att denna möjlighet där-

emot icke för närvarande förefinnes i det fall, som avses i 13 § av gällande lag angående villkorlig straffdom, nämligen att det genom villkorlig dom lämnade anståndet förklaras förverkat på den grund, att den dömda under prøvotiden, utan att hava gjort sig skyldig till nytt brott, visat dåligt uppförande eller eljest åsidosatt de särskilda förpliktelser, som enligt domen åligga honom. De sakkunniga hava i sitt förslag upptagit ett särskilt stadgande om rätt för domstol att jämväl i sistberörda fall meddela förordnande om tvångsuppfostran.

Uppfostringsinstitutets juridiska konstruktion är i förslaget densamma som enligt gällande rätt. Straff skall sålunda i vanlig ordning adömas, varefter i domen tillika meddelas förordnande om straffets utbytande mot tvångsuppfostran. Därest förordnandet jämlikt särskilda i huvudsak med gällande rätt överensstämmande stadganden förfaller, skall det ådömda straffet gå i verkställighet. Har verkställighet ågått förordnande, som sålunda sedermera förfallit, skall emellertid domstol enligt förslaget i vissa fall äga föreskriva, att straffet skall efter närmare angivna grunder anses helt eller delvis verkställt. Då tvångsuppfostran, utan att förordnandet därom förfallit, definitivt avslutats, skall straffet anses till fullo verkställt.

För verkställighet av tvångsuppfostran skola enligt förslaget upprättas anstalter av två slag, nämligen allmän uppfostringsanstalt, avsedd för yngre eller mindre utvecklade elever, och allmän förbättringsanstalt, avsedd för äldre eller mera svårartade elever. För elevernas fördelning mellan de båda slagen av anstalter skall i första hand elevernas ålder vid intagandet vara avgörande, därvid fyllda aderton år satts såsom gräns, men överflyttning kunna äga rum, där så finnes lämpligt.

Vid varje anstalt skall enligt förslaget finnas en särskild av Kungl. Maj:t utsedd nämnd, som har att besluta om elevernas utskrivning från anstalten och att handlägga vissa ärenden, vilka anses stå i nära samband med frågan om utskrivning. Däremot skall nämnden icke utöva någon befattning med anstaltens ekonomi eller förvaltning i övrigt, som i stället ansetts böra anförtros åt en central myndighet, nämligen fängvårdsstyrelsen, vars benämning emellertid enligt de sakkunnigas mening bör i samband med den sålunda föreslagna utvidgningen av styrelsens ämbetsområde på lämpligt sätt ändras.

Om villkorlig utskrivning från anstalterna och om tillsyn över sålunda utskrivna elever innehåller förslaget närmare bestämmelser. Elev skall villkorligt utskrivas, så snart sannolika skäl föreligga, att han utom anstalten under lämplig tillsyn skall förhålla sig väl. Enär emellertid en viss begränsning av anstaltsvistelsen måste stadgas, och då det syntes angeläget, att elev icke får oförmedlat övergå från anstaltslivets tvång till full och okontrollerad frihet, hava de sakkunniga i förslaget upptagit bestämmelse därom, att elev, då han varit intagen i anstalt under viss tid och uppnått viss ålder, skall villkorligt utskrivas, ändå att han icke ingiver förhoppning om välförhållande. Vid bestämmandet av maximitiden för anstaltsvistelsen har tagits viss hänsyn till storleken av det ådömda straffet. Villkorligt utskri-

ven elev skall under viss prövotid vara underkastad tillsyn av särskild tillsyningsman. Prövotiden har satts till ett år men kan, därest eleven vid dess utgång icke fyllt tjuguettt år, utsträckas till dess eleven uppnått nämnda ålder. Under prövotiden skola för eleven gälla i huvudsak enahanda åligganden som för villkorligt dömd person. Åsidosätter eleven sina åligganden, kan han antingen erhålla varning eller också återtagas till anstalten. Har han icke blivit återtagen till anstalten, skall han slutligt utskrivnas vid prövotidens utgång. Återtagen elev skall slutligt utskrivnas efter förloppet av viss tid. Slutlig utskrivning skall i varje fall äga rum senast, då elev fyllt tjugusex år.

I fråga om inskränkning av allmän åklagares rätt att åtala brott, begångna av tvångsuppfostringsanstalts elever, innehåller förslaget enahanda bestämmelser som de nu gällande.

Vad angår processuella frågor, hava de sakkunniga väl vidrört spörsmålet om inrättande av särskilda ungdomsdomstolar men under framhållande bland annat, att fördelarna av en dylik anordning icke skulle motsvara de för dess genomförande erforderliga kostnaderna, funnit sig icke böra framlägga något förslag härutinnan. De sakkunniga hava emellertid uttalat önskvärdheten av att den vid Stockholms rådhusrätt i administrativ väg genomförda ordning, enligt vilken alla brottmål rörande unga tilltalade handläggas av en särskild avdelning, vinner tillämpning jämväl i övriga städer, där rådhusrätterna arbeta på flera avdelningar. För att sätta domstol i tillfälle att erhålla så fullständig utredning som möjligt angående de förhållanden, vilka kunna vara av betydelse för bedömande av frågan om de lämpligaste åtgärderna för rättande av unga brottslingar, hava i förslaget upptagits särskilda stadganden om förundersökning i nära anslutning till vad för närvarande gäller enligt lagen angående villkorlig straffdom. Utöver den inskränkning i rättegångsförhandlingarnas offentlighet, som kan påkallas av hänsyn till de ömtåliga personliga förhållanden, vilka kunna inför domstol framkomma genom förundersökningen och vad därmed äger samband, medgiver förslaget domstol rätt att i mål mot unga tilltalade hålla förhandlingarna inom stängda dörrar, därest domstolen finner offentligheten lända den tilltalade till skada på grund av den uppmärksamhet, för vilken han skulle bliva föremål.

I lagen den 17 oktober 1900 om straffregister föreslås av de sakkunniga sådana ändringar, att straffregistret för framtiden skulle komma att innehålla upplysning angående varje förordnande om tvångsuppfostran samt utvisa, när elev blivit villkorligt eller slutligt utskriven från anstalt eller dit återtagen, ävensom redovisa de fall, i vilka förordnande förfallit.

Såsom av denna redogörelse framgår skola enligt de sakkunnigas förslag uppfostrande åtgärder i betydligt större utsträckning än hittills komma till användning vid behandlingen av unga brottslingar. Den princip, åt vilken förslaget sålunda givit uttryck, har i det stora hela vunnit gillande i de över förslaget avgivna underdåniga utlåtandena. I åtskilliga av dessa utlåtanden har emellertid kommit till synes en viss tveksamhet

dels i fråga om den ålder, intill vilken en särskilt på uppfostran inriktad behandling bör komma till användning, dels ock beträffande lämpligaste sättet för anordnande av sådan behandling. Även i övrigt hava vissa erinringar framställts mot särskilda delar av förslaget.

Jag anser mig icke för närvarande hava anledning att ingå på en närmare granskning av de sakkunnigas förslag i dess helhet eller att fatta ståndpunkt till de erinringar mot förslagets principer, som framställts i vissa av de avgivna utlåtandena. Med hänsyn till nuvarande statsfinansiella läge kan jag nämligen icke tillstyrka, att förslaget i hela dess vidd nu underställes riksdagens prövning. Ett fullständigt genomförande av förslaget skulle kräva högst betydande kostnader för staten, främst för anskaffande av erforderligt antal anstalter. Kostnaderna härför hava icke av de sakkunniga beräknats. Att de skulle stiga till ansenliga belopp ligger dock i öppen dag. De sakkunniga hava i första hand utgått från att den för närvarande för vård av alkoholister använda anstalten vid Venngarn åter skulle få tagas i bruk såsom allmän uppfostringsanstalt och i samband därmed genom uppförande av nybyggnader å till anstalten hörande mark sättas i stånd att mottaga ett 60-tal elever utöver det antal, för vilket anstalten med nuvarande utrymmen kan bereda plats. Då emellertid de vårdmöjligheter, ifrågavarande anstalt bereder, för närvarande i full utsträckning äro tagna i anspråk för det ändamål, anstalten nu tjänar, och jämväl för framtiden måste antagas bliva därför erforderliga, kan anstalten uppenbarligen icke disponeras för annat ändamål, med mindre staten sörjer för upprättande av en ny vårdanstalt för alkoholister. Vare sig staten valde den av de sakkunniga förordade utvägen eller föredroge att upprätta en ny allmän uppfostringsanstalt, erfordrades nybyggnader med sovplatser för 160 å 180 interner. Den vid Bona inrättade anstalten bör enligt de sakkunnigas mening användas såsom allmän förbättringsanstalt, d. v. s. omhändertaga dem, som med tillämpning av de sakkunnigas förslag skulle efter fyllda aderton år överlämnas till tvångsuppfostran. Nämda anstalt bleve emellertid icke ensam för sig tillräcklig för ändamålet. För fyllande av bristen i det beräknade antalet erforderliga elevplatser i allmän förbättringsanstalt hava de sakkunniga tänkt sig ett utnyttjande av ettdera av de nuvarande straffängelserna i Norrköping eller Mariestad, vilka vid genomförande av de sakkunnigas förslag ansetts bliva obehövlige för fångvårdens behov. I samband härmed skulle erfordras vissa omändringsarbeten, för vilka kostnaderna icke blivit av de sakkunniga beräknade. I andra hand hava de sakkunniga framkastat den tanken, att anstalten vid Venngarn och de där föreslagna nybyggnaderna skulle ersättas av straffängelserna i Uppsala och Mariestad. Detta alternativ betecknas emellertid av de sakkunniga själva såsom allenast en provisorisk nödfallsutväg. Icke ens såsom sådan torde det böra komma i övervägande. Allt för starka skäl synas mig nämligen tala emot att låta förutvarande fångelser tjäna såsom uppfostringsanstalter för minderåriga.

Av de sakkunnigas beräkningar framgår, att det är tvångsuppfostrans till-

Departements-
chefen.

lämpning å brottslingar i åldern över aderton år, som skulle medföra behov av större antal anstaltsplatser än det, som för närvarande står till förfogande, under det att den av de sakkunniga jämväl föreslagna utvidgningen av tvångsuppfostrans användning å brottslingar under aderton år skulle kunna genomföras, utan att de vårdmöjligheter, statens uppfostringsanstalt å Bona erbjuder, behövde utökas. På grund härav anser jag frågan om en reform av behandlingen av unga brottslingar i åldern över aderton år böra tills vidare lämnas öppen.

Straffgränsens höjning.

Önskemålet att vid behandlingen av brottslingar i åldern under aderton år låta straffet i ökad omfattning ersättas med tvångsuppfostran synes mig däremot omedelbart böra förverkligas.

De sakkunniga.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle straffarbete till och med två år och fängelsestraff i högst fyra år kunna utbytas mot tvångsuppfostran. I motiveringen framhålles, att ett upphävande av varje begränsning med hänsyn till straffets storlek icke torde vara att tillråda. Att låta även de strängaste straffen utbytas mot en uppfostrande behandling kunde nämligen befaras komma att allt för mycket stöta det allmänna rättsmedvetandet och skulle dessutom vara betänkligt ur allmänpreventiv synpunkt, med mindre uppfostringsbehandlingen finge utsträckas över betydligt längre tid, än enligt gällande rätt vore medgivet. De sakkunniga finna den av dem föreslagna begränsningen vid två års straffarbete motiverad av hänsyn därtill, att för den händelse strängare frihetsstraff, än nu nämnts, blivit ådömt, strafftiden torde få anses tillräckligt lång för att bereda tillfälle att under straffverkställigheten utöva erforderlig uppfostrande påverkan å den dömd. I berörda fall finnes också möjlighet att, sedan den dömd utstått två tredjedelar av straffet, låta honom komma i åtnjutande av villkorlig frigivning, i samband varmed han ställes under tillsyn, som skall fortgå i minst ett år. Visserligen är, framhålla de sakkunniga vidare, villkorlig frigivning medgiven även vid kortare straff, förutsatt att den dömd dock hållits i straffanstalt i minst ett år, men en straffbehandling under allenast ett år eller något därutöver har enligt erfarenhetens vittnesbörd ofta visat sig otillräcklig för brottingens rättande. Till jämförelse lämnas uppgifter angående tvångsuppfostringsbehandlingens faktiska tidslängd, av vilka uppgifter framgår, att de elever, som under åren 1916—1921 fått lämna statens uppfostringsanstalt å Bona, hållits i anstalten i medeltal något över två år.

Utlåtanden.

Länsstyrelsen i Stockholms län och styrelsen för anstalten å Bona hava i utlåtanden över de sakkunnigas förslag ifrågasatt, att tvångsuppfostran för minderåriga förbrytare skulle få komma till användning utan någon som helst begränsning med hänsyn till straffets storlek. Det framhålles, att man i förlitande på domstolarnas goda omdöme icke behövde befara, att tvångsuppfostran komme till användning i olämpliga fall. Länsstyrelserna i Gävleborgs, Norrbottens och Uppsala län hava däremot förordad en begränsning till straffarbete i ett år. Länsstyrelsen i Uppsala län anser, att icke heller fängelsestraff på längre tid än ett år borde få utbytas mot tvångsuppfostran, under det att länsstyrelsen i Gävleborgs län finner gränsen för fängelse-

straffets vidkommande böra sättas vid två år. I sistberörda fråga har länsstyrelsen i Norrbottens län icke gjort något uttalande. I övriga avgivna utlåtanden har den av de sakkunniga föreslagna begränsningen med hänsyn till straffets storlek lämnats utan erinran.

Den av de sakkunniga föreslagna begränsningen med hänsyn till storleken av det straff, som må utbytas mot tvångsuppfostran, synes mig välgrundad. Göres begränsningen snävare, lämnas icke tillräckligt utrymme för det uppfostrande momentet. Å andra sidan skulle en längre gående reform knappast äga stöd i rådande folkåskådning och för övrigt vara betänkelig ur allmänpreventiv synpunkt. Där strafftiden är längre än två år, finnes också, såsom de sakkunniga framhållit, tillfälle att under straffverkställigheten utöva ett, vad tidslängden beträffar, i regel tillräckligt fostrande inflytande på den dömd. Med stöd av särskilda bestämmelser i gällande lag angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff har man också sökt så ordna straffverkställigheten, att de unga fångarnas behov av fostran i möjligaste mån må tillgodoses. Huruvida beträffande fängelsestraff gränsen för tvångsuppfostrans tillämplighet sättes vid två eller vid fyra år lär väl ur praktisk synpunkt vara likgiltigt. Fyraårsgränsen synes emellertid motiverad med hänsyn till det i 4 kap. 6 § strafflagen stadgade förhållandet mellan straffarbete och fängelsestraff.

Till belysning av den ifrågasatta reformens praktiska betydelse må med ledning av de sakkunnigas betänkande här meddelas några statistiska uppgifter. Icke någon brottsling i åldern under aderton år blev under perioden 1918—1921 dömd till fängelsestraff på längre tid än ett år. Antalet till straffarbete i mer än sex månader men ej över två år dömda män i nämnda ålder utgjorde år 1919 53, år 1920 10 och år 1921 allenast 1. Medeltalet för de tre åren var således omkring 22. År 1918 var motsvarande antal 91. Under sistnämnda år var emellertid ungdomsbrottslighetens frekvens nära sex gånger större än under perioden 1912—1916. Även år 1919 voro förhållandena i förevarande hänseende abnorma, i det att sagda år antalet nykomna straffarbetsfångar, vilka icke fyllt tjugu år, var mer än två och en halv gånger så stort som under perioden 1912—1916. Om man utgår från att en utsträckning av tvångsuppfostrans användning i enlighet med vad ovan ifrågasatts skulle med ett antal av omkring 10 öka den årliga kontingenten till tvångsuppfostran överlämnade ynglingar, torde man därför i varje fall icke hava räknat med för låg siffra. Med en beräknad anstaltsvistelse av i medeltal två och ett halvt år — jämväl denna beräkning lär vara snarare för hög än för låg — skulle reformen i fråga medföra, att för manliga minderåriga omkring 25 elevplatser mer än för närvarande komme att tagas i anspråk. Tillgång härtill finnes enligt vad av förut lämnade uppgifter framgår vid anstalten å Bona. Vad angår kvinnor i åldern under aderton år, var antalet av dem, som blivit dömda till straffarbete i mer än sex månader men ej över två år, under åren 1918—1921 resp. 3, 1, 2 och 2 eller i medeltal 2 om året. För omhändertagande av dessa vid skyddshemmet å Viebäck möter icke någon svårighet.

Departement-
chefen.

Strängare straff än straffarbete i två år ådömes endast i sällsynta undantagsfall för brott, begånget av den, som icke fyllt aderton år. Jämlikt 5 kap. 2 § strafflagen må nämligen för brottsling i nu nämnd ålder straffarbete på viss tid nedsättas intill hälften av det i brottets straffskala stadgade minimum, dock ej under två månader. Med ledning av statistiska uppgifter, som lämnas i de sakkunnigas betänkande, må här nämnas, att under åren 1918—1920 icke någon kvinna och sammanlagt endast 13 män blivit för brott, begångna i åldern under aderton år, dömda till strängare frihetsstraff än straffarbete i två år. Av de sålunda dömda hade 9 (4 femton-, 2 sexton- och 3 sjuttonåringar) gjort sig skyldiga till grova sedlighetsbrott, 1 (femtonåring) förövat mordbrand, 1 (sextonåring) begått våldtäkt, 1 (sjuttonåring) medelst sprängämne åstadkommit förödelse å byggnad samt 1 (sjuttonåring) gjort sig saker till ett flertal förfalskningsbrott. År 1921 dömdes allenast 1 sextonåring och 2 sjuttonåringar till mer än två års straffarbete. Samtliga dessa voro män. Om beskaffenheten av deras brott lämnar den av de sakkunniga uppgjorda statistiken icke någon upplysning. I verkligheten blir det således allenast ett obetydligt fåtal brottslingar i åldern under aderton år, vilka på grund av den ifrågasatta begränsningen beträffande straffets storlek komma att bliva utestängda från förmånen att få straffet utbytt mot tvångsuppfostran.

En reform av nu angivna begränsade innebörd synes mig böra genomföras utan rubbning i övrigt av gällande huvudgrunder för tvångsuppfostringsinstitutet. Mera omfattande lagändringar torde böra anstå, till dess frågan om ungdomsbrottsligheten i dess helhet kan upptagas till behandling. Jag anser mig därför icke hava anledning att i detta sammanhang närmare ingå på spørsmålet angående lämpligheten av en sådan ändring av tvångsuppfostringsinstitutets juridiska konstruktion, att förordnande om tvångsuppfostran skulle meddelas utan föregående ådömande av straff. Då emellertid en dylik ändring förordats i de utlåtanden, som avgivits av skolöverstyrelsen, länsstyrelserna i Kopparbergs och Västernorrlands län samt styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona, anser jag mig dock böra erinra därom, att, såsom av de sakkunnigas betänkande (sid. 62—67) framgår, den nuvarande ordningen vid sidan av vissa olägenheter medför särskilda fördelar i olika hänseenden, samt att ett övergivande av densamma följdriktigt borde föranleda en motsvarande omläggning av den villkorliga domen, vad angår minderåriga förbrytare. Jag finner det därför olämpligt att i samband med den föreslagna partiella reformen frångå nu gällande ordning för meddelande av förordnande om tvångsuppfostran. Icke heller synes mig i detta sammanhang böra vidtagas någon ändring beträffande de till den brottsliges personliga förhållanden sig hänförande förutsättningarna för tvångsuppfostrans användning eller i gällande föreskrifter angående uppfostringsanstaltens organisation och verksamhet.

I förevarande hänseende inskränker jag mig därför till att föreslå en ändring av de i 5 kap. 3 § strafflagen och 8 § i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran givna stad-

gandena, i vad de röra straffets storlek. Med hänsyn därtill, att 1 mom. i nyssnämnda lagrum i strafflagen är avfattat med det fall för ögonen, att allenast ett enda brott föreligger till bestraffning, bör i nämnda moment icke angivas någon begränsning beträffande fängelsestraff. Sådant straff kan nämligen endast i händelse av sammanträffande av brott ådömas på längre tid än två år. Däremot synes det nödigt att även i fråga om fängelsestraff en begränsning stadgas i 2 mom. i samma lagrum ävensom i ovannämnda paragraf i verkställighetslagen. Det kan nämligen tänkas inträffa fall, i vilka med tillämpning av 4 kap. 10 § strafflagen dömes till fängelsestraff över fyra år.

I omförmälda skrivelse den 7 juni 1918 hemställde riksdagen bland annat om utredning av frågan, huruvida och under vilka förutsättningar förordnande om insättande i allmän uppfostringsanstalt kunde få meddelas allenast villkorligt

*Villkorligt
förordnande
om tvångs-
uppfostran*

En tänkbar lösning av detta spörsmål vore väl medgivande av särskild villkorlig dom å tvångsuppfostran. Man kunde med andra ord låta domstol förordna, att den dömde skulle insättas i allmän uppfostringsanstalt, men samtidigt föreskriva, att med verkställigheten av det sålunda meddelade förordnandet skulle anstå på samma villkor som de i lagen om villkorlig straffdom stadgade. En sådan ordning skulle emellertid medföra åtskilliga olägenheter. Ingen torde väl hysa en tanke på att avskaffa den villkorliga straffdomen för minderåriga brottslingar. Sistnämnda institut skulle således bestå vid sidan av villkorlig dom å tvångsuppfostran. Frånsett att vid berörda förhållande tvångsuppfostran lätteligen komme att framstå såsom ett straff, vore det tydligen förenat med stora svårigheter för domstol att redan vid den villkorliga domens meddelande avgöra, huruvida den dömde i en framtid, därest det i domen lämnade anståndet förverkas eller förfaller, bör undergå straff eller insättas i allmän uppfostringsanstalt. Förutsättning för varje villkorlig dom bör ju vara, att det föreligger anledning antaga, att den dömde skall låta sig rätta utan vare sig straff eller tvångsuppfostran. Valet mellan straff och tvångsuppfostran bör därför träffas först, sedan det visat sig, att denna förutsättning brustit. Vid denna senare tidpunkt kunna förhållandena vara helt andra än vid den villkorliga domens meddelande. Olämpligheten av att domstolen redan i samband med den villkorliga domen träffar valet mellan straff och tvångsuppfostran framträder för övrigt än tydligare, om man besinnar, att det kan inträffa, att den dömde vid den tidpunkt, då det i den villkorliga domen medgivna anståndet förverkas eller förfaller, överskridit minderårighetsgränsen eller ådragit sig ett mycket strängt straff, och att i följd därav användning av tvångsuppfostran är utesluten.

*Departement-
chefen*

Ovan framhävida olägenheter undgås däremot, om domstolen i vanlig ordning meddelar villkorlig straffdom och det först, om och när det genom denna dom lämnade anståndet förverkas eller förfaller, tages under omprövning, huruvida straffet bör gå i verkställighet eller utbytas mot tvångsuppfostran. Såsom de sakkunniga framhållit, förefinnes redan enligt gällande rätt till-

fälle för domstol att meddela förordnande om minderårigs insättande i allmän uppfostringsanstalt, då ett genom tidigare villkorlig dom lämnat anstånd med honom ådömt straff förklaras förverkat eller förfaller i samband därmed, att straff för annat brott ådömes honom. Denna möjlighet har också utnyttjats av ett flertal domstolar. Ifrågavarande fall av anståndets förverkande eller förfallande äro de, som omförmälas i 11 och 12 §§ i gällande lag angående villkorlig straffdom. Förverkande av anståndet kan emellertid ifrågakomma även enligt 13 § i samma lag. Sistnämnda lagrum avser bland annat det fall, att den villkorligt dömda utan att hava gjort sig skyldig till nytt brott visat dåligt uppförande under prövotiden, eller att han undandragit sig övervakningen. Anses härvid en varning icke tillräcklig, kan anståndet förklaras förverkat. I sistnämnda fall måste straffet gå i verkställighet. Såsom stadgandena angående tvångsuppfostran för närvarande äro avfattade äger domstolen nämligen icke befogenhet att härvid förordna om straffets utbytande mot tvångsuppfostran. Olägenheten härav har påtalats av många bland dem, som verka såsom övervakare av villkorligt dömda.

För undanröjande av sistberörda olägenhet föreslår jag, att i 5 kap. 3 § strafflagen infogas ett särskilt stadgande därom, att förordnande om insättande i allmän uppfostringsanstalt må meddelas jämväl, då ett genom villkorlig dom lämnat anstånd med straff, utan samband med meddelande av ny straffdom, förklaras förverkat, innan den dömda fyllt aderton år. Därmed blir det i riksdagens skrivelse uttalade önskemålet förverkligat, i det att varje villkorlig dom för den, som ej uppnått nämnda ålder, kan sägas innebära ett alternativt förordnande om tvångsuppfostran.

Påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen. Då tvångsuppfostran enligt vad av mig sålunda förordas skall kunna komma till användning även i det fall, att straffarbete i mer än sex månader ådömes, måste särskilt beaktande skänkas åt frågan om den föreslagna reformens förhållande till gällande bestämmelser angående påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen.

Gällande rätt. Huvudregeln är enligt nu gällande rätt, att ifrågavarande påföljd skall ådömas, då till straffarbete i minst sex månader dömes för brott, som i lag är belagt med sådan påföljd. Vad angår brottslingar i åldern mellan femton och aderton år, har emellertid domstol jämlikt 5 kap. 2 § strafflagen att efter omständigheterna pröva, huruvida påföljden bör ådömas. Frånsett det fall, att straffarbete på livstid ålägges — ett straff, som emellertid på grund av stadgande i sist omförmälda lagrum i strafflagen är uteslutet från användning å den, som vid brottets begående icke fyllt aderton år — ådömes påföljden att gälla, intill dess viss tid, minst ett och högst tio år, förflutit från det den dömda efter utståndet straff blivit frigiven.

De sakkunniga. De sakkunniga hava i sitt betänkande till behandling upptagit frågan, huruvida omförmälda påföljd möjligen borde helt uteslutas från tillämpning å unga brottslingar. Här om yttra de sakkunniga följande:

»Lagstiftningen i förevarande ämne har så sent som år 1918 varit föremål för en genomgripande revision, varigenom dels vidtagits en begränsning av de rättigheter och förmåner, från vilkas utövande eller åtnjutande påföljden

utestänger den dömde, dels ock träffats anordning till förekommande av att kännedom om påföljdens ådömande vinner onödig spridning. Med hänsyn härtill och i betraktande av de viktiga intressen, som enligt vad under tidigare lagstiftningsarbeten i ämnet betonats, äro bundna vid påföljdens bibehållande, hava de sakkunniga ansett sig icke böra för unga brottslingars del föreslå någon ändring i förefintliga bestämmelser på området. Säsom påföljden numera är ordnad, torde densamma för övrigt icke lända den brottslige till men utöver vad oundgängligt är och i varje fall icke stå hindrande i vägen för hans återgång till en lovlig och nyttig verksamhet.»

I likhet med de sakkunniga, vilkas yttrande i denna del icke föranlett någon erinran i de avgivna utlåtandena, finner jag det icke vara tillrådligt att helt avskaffa ifrågavarande påföljd för dem, som vid brottets begående ej fyllt aderton år. Icke heller synas mig tillräckliga skäl föreligga att utsluta tvångsuppfostrans användning för det fall, att påföljd ådömts. Jämväl de sakkunniga hava intagit samma ståndpunkt.

Däremot anser jag det mindre väl stämma överens med den princip, som ligger till grund för tvångsuppfostringsinstitutet, att en person skall vara underkastad ifrågavarande påföljd även efter det hans tvångsuppfostran i regelrätt ordning avslutats och således det med uppfostringsförfarandet fullföljda syftet får antagas hava blivit uppnått. Oegentligheten härav framträder än mera vid det förhållande, att påföljden, därest, såsom väl bleve nödigt för beräkning av dess varaktighet, åt utskrivning från allmän uppfostringsanstalt tillerkändes samma betydelse som åt frigivning efter utståndet straff, komme att, i den mån uppfostringstiden överstege tiden för det ådömda straffet, gälla längre tid, om den dömde blivit insatt i uppfostringsanstalt, än om han undergått straffet. Jag föreslår därför, att i 5 kap. 3 § strafflagen införes ett särskilt stadgande därom, att påföljden skall vara förfallen, då eleven utskrivs från allmän uppfostringsanstalt. Därest uppfostringsförordnandet förfaller och straffet går i verkställighet, kommer däremot påföljden att enligt den allmänna regeln gälla, intill dess den i domen utsatta tiden förflutit från det den dömde efter utståndet straff blivit frigiven. Det föreslagna nya stadgandet påkallar viss ändring i 8 § i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister.

För att rätt kunna bedöma frågan om tvångsuppfostrans lämplighet i det särskilda fallet bör domstol äga kännedom om den tilltalades personliga förhållanden.

De sakkunniga anföra härom följande:

»Domstolen måste söka skapa sig en bild av den unge brottslingens individualitet. Den bör förskaffa sig upplysningar angående hans föräldrar och närmaste släkt för utrönande av hans ärftliga anlag, angående de förhållanden, under vilka han växt upp, den uppfostran han åtnjutit, hans uppförande i skola och på arbetsplats, hans umgänge och levnadsvanor. Behovet av dylik utredning har i viss man vunnit beaktande i den samtidigt med tvångsuppfostringsinstitutets införande i vår rätt tillkomna, ännu gällande lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderårige. Enligt stadgande i nämnda lag skall nämligen, då någon, som ej fyllt aderton år, tilltalas för gärning, som i allmänna strafflagen är belagd med straff, domstolen i protokollet upptaga, utom vad i

*Departement-
schefen.*

*Förundersökning.
Inskränkning i domstolsförhandlingarnas offentlighet.
De sakkunniga.*

allmänhet för rannsakingens fullständighet erfordras, jämväl upplysning om de förhållanden, under vilka den tilltalade uppvuxit, samt huruvida han tillförene gjort sig känd för vanart. För domstolens tillhandagående med dylika upplysningar har emellertid den ifrågavarande lagen icke sörjt i vidare mån än genom föreskrift om skyldighet för barnavårdsnämnd att, på begäran av allmän åklagare, meddela i nämndens protokoll och anteckningslängd tillgängliga upplysningar i ovannämnda avseenden ävensom att avgiva yttrande angående de omständigheter i övrigt, som kunna inverka på bedömande av frågan om lämpligheten av den tilltalades intagande i tvångsuppfostningsanstalt. Sist anförda stadgande är uppenbarligen av betydelse för upprätthållande av nödig förbindelse mellan domstol och barnavårdsnämnd. Någon tillräcklig garanti för vinnande av erforderlig utredning erbjuder bestämmelsen däremot icke. Härför kräves, att domstolen erhåller biträde av särskild förundersökare. Sedan ett framgångsrikt arbete för åstadkommande av förundersökningar rörande tilltalades personliga förhållanden på enskilt initiativ bedrivits i våra största städer, främst av föreningen »Skyddsvärnet», har sådan förundersökning genom 1918 års lag angående villkorlig straffdom övergått till ett lagligen erkänt och reglerat institut. Förundersökning är enligt nyssnämnda lag i vissa fall obligatorisk; i andra fall ankommer det på domstolen eller dess ordförande att pröva, huruvida sådan undersökning bör äga rum. Vid uppställandet av reglerna härom har emellertid av förklarliga skäl tagits hänsyn endast till fall, i vilka villkorlig straffdom kan komma i fråga.»

De sakkunniga anse därför, att man bör bygga vidare på den i lagen angående villkorlig straffdom lagda grunden genom att i mål mot unga tilltalade giva utsträckt användning åt särskild förundersökning. Stadganden härom äro upptagna i ett i de sakkunnigas betänkande ingående förslag till »lag, innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande unga tilltalade», vilken lag avses skola ersätta nu gällande lag i ämnet.

Nämnda lagförslag innehåller jämväl bestämmelser angående inskränkning i domstolsförhandlingarnas offentlighet.

Ur de sakkunnigas motivering för sist berörda bestämmelser må här anföras följande:

»Den utredning, som genom förundersökning åstadkommes, berör ofta åtskilliga ömtåliga förhållanden, vilkas dragande inför offentligheten kunde lända till avsevärd skada för den tilltalade eller annan. Gällande lag angående villkorlig straffdom medgiver därför domstol rätt att, där det ur angivna synpunkt anses påkallat, föreskriva, att åhörarna skola avträda under hithörande frågors handläggning inför domstolen. Motsvarande befogenhet bör naturligen tillerkännas domstol beträffande förundersökning enligt de sakkunnigas förslag.

Det är emellertid icke blott till värn för privatlivets helgd, som en inskränkning i domstolsförhandlingarnas offentlighet kan framstå såsom önskvärd i mål, där unga personer äro tilltalade. Närvaron av åhörare under rannsakingen och redogörelser för densamma i dagspressen kunna i andra hänseenden än det ovan nämnda utöva ett menligt inflytande på unga tilltalade. Arten och graden härav torde växla allt efter den tilltalades olika läggning. För en vek och känslig natur lärer stundom domstolsförhandlingarnas offentlighet betydligt öka bördan av den med brottet förbundna skam, av vilken han redan förut känner sig tyngd. För ett trotsigt äventyrarsinne, sådant det ej sällan förekommer i de äldre, förslaget avser, kan åter medvetandet

om att under rannsakingen vara föremål för allmän uppmärksamhet innebära en säregen lockelse. I båda fallen måste domstolsförhandlingarnas offentlighet anses vara till skada. Domstolen bör därför äga befogenhet att handlägga målet inför lyckta dörrar. Utnyttjandet av denna befogenhet bör emellertid föregås av en prövning i varje särskilt fall. Domstolsförhandlingars offentlighet är nämligen uttryck för en princip av så stor betydelse både för tilltalades rättssäkerhet och för upprätthållande av allmänhetens förtroende till rättskipningen, att undantag icke böra tillståndas i andra fall, än då vägande skäl tala därför. Med stöd av vad sålunda anförts föreslå de sakkunniga, att domstol i mål, där någon, som icke fyllt tjuguet år är tilltalad, må kunna föreskriva, att rannsakingen skall hållas inom stängda dörrar, därest domstolen finner förhandlingarnas offentlighet på grund av den uppmärksamhet, för vilken den unge blir föremål, vara till uppenbar olägenhet.»

Jag finner alla skäl tala för att redan i samband med den av mig föreslagna utvidgningen av tvångsuppfostrans tillämpningsområde genomföra omförmälda processuella reformer. Härvid anser jag de sakkunnigas förslag i huvudsak böra läggas till grund. Då emellertid enligt vad jag föreslagit tvångsuppfostran fortfarande kommer att tillämpas allenast å dem, som vid brottets begående icke fyllt aderton år, böra jämväl de processuella stadganden, om vilka nu är fråga, begränsas till att gälla tilltalade under aderton år. I de sakkunnigas nyss omförmälda lagförslag upptagna stadganden angående skyldighet att hos rättens ordförande göra anmälan om häktning liksom motsvarande bestämmelser i lagen angående villkorlig straffdom synas mig rätteligen hava sin plats i lagen den 2 juni 1922 om tiden för företagande av rannsaking med häktad, vilken sistnämnda lag innehåller ett allmänt stadgande rörande anmälan om häktning för brott, för vilket åtal skall äga rum inför allmän underrätt. Att i likhet med vad de sakkunniga föreslagit stadga skyldighet för allmän åklagare att hos rättens ordförande göra anmälan om åtal mot icke häktad person synes mig obehörligt. Införandet av särskilda bestämmelser angående förundersökning i brottmål rörande tilltalade under aderton år påkallar, att de i lagen angående villkorlig straffdom givna stadgandena om förundersökning begränsas till att gälla tilltalade, vilka fyllt aderton år. Dessutom bör vidtagas viss ändring i 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken.

Vad angår de särskilda kostnader, som komma att åsamkas statsverket genom den föreslagna utsträckningen av förundersökningens tillämpningsområde, är det givetvis omöjligt att någorlunda exakt beräkna desamma. Man torde dock på goda grunder kunna antaga, att antalet förundersökningar icke kommer att ökas med mera än högst 30 å 40 fall om året. Beräknas vidare ersättningen för en förundersökning i medeltal belöpa sig till omkring 30 kronor, skulle merkostnaden för statsverket bliva allenast omkring 900 å 1,200 kronor om året.

I det föregående har jag underlåtit att angiva min ställning till den i Straffmyndighets- riksdagens förut omförmälda skrivelse den 7 juni 1918 jämväl berörda

Departements-
chefen.

Straffmyndighets-
aldern.

frågan om en höjning av den för närvarande stadgade straffmyndighetsåldern. Denna fråga synes mig nämligen icke böra bedömas lösryckt ur sitt sammanhang med spørsmålet om behandlingen av unga förbrytare ovan straffmyndighetsgränsen. Först sedan riktlinjerna för behandlingen av straffmyndiga unga brottslingar uppdragits, finnes full möjlighet att på sakliga grunder avgöra, huruvida tillräckliga skäl föreligga för en höjning av straffmyndighetsåldern.

*Frågans
behandling
vid 1918 års
riksdag.*

I den motion (AK nr 210), som föranledde riksdagens nyssnämnda skrivelse, erinrade motionären, herr Bengtsson i Norup, om de vanliga frihetsstraffens skadliga verkningar å det unga sinnet. Med anledning härav ansåg motionären det böra ifrågasättas, huruvida icke femtonåringen, kanske också sextonåringen, helt borde undandragas möjligheten av straffarbete och fängelsestraff. Enklast och mest tilltalande syntes i fråga om de yngsta brottslingsgrupperna vara att i varje fall ersätta straffet med behandling i skyddshem eller med tvångsuppfostran. Skulle emellertid sådant finnas olämpligt, kunde den väg följas, som anvisades av vissa utländska strafflagsförslag, nämligen att låta straff komma till användning allenast i det fall, att gärningsmannen prövades hava ägt nödig mogenhet att bedöma sin handlings rättsliga och sociala betydelse.

I utlåtande (nr 64) i anledning av berörda motion anförde lagutskottet vid 1918 års riksdag i huvudsak följande. Visserligen hade det enligt utskottets förmenande varit i hög grad önskvärt, att frågan om lagstiftningen rörande minderåriga förbrytare kunnat i hela sin vidd under den närmaste framtiden upptagas till behandling. Men då detta svårligen syntes kunna ske, återstode intet annat än att med bibehållande av huvudgrunderna för gällande lagstiftning försöka ytterligare utsträcka tillämpningen av de i 5 kap. 3 § strafflagen givna bestämmelserna. Beträffande sättet för denna utvidgning kunde man givetvis tänka sig olika utvägar. Den av motionären föreslagna eller en höjning av straffbarhetsåldern från femton till åtminstone sexton år hade så till vida företräde, som den toge direkt sikte på den minderåriges ålder. Det låge nämligen i sakens natur, å ena sidan, att uppfostringsförfarandet vore nyttigare och mer verksamt, samt, å andra sidan, att straffet vore skadligare och mera fördärvbringande, ju yngre förbrytaren vore. Att i en allmän regel angiva en viss ålder, då den minderåriga skulle anses hava uppnått sådan mognad i omdöme och självständighet i vilja, att en av honom begången brottslig handling borde åtföljas av straff, vore uppenbarligen förenat med de allra största svårigheter. Valet måste bliva mer eller mindre godtyckligt. Ej heller kunde den en gång satta åldersgränsen, såsom historien bestyrkte, förbliva densamma. Ju mer utvecklade samhället vore, desto större krav måste ställas på individen för att han skulle anses hava uppnått mogenhet. Vad beträffade valet av just femtonårsåldern i vårt land för inträde av kriminell ansvarighet, ville utskottet till en början erinra därom, att det vore över femtio år sedan sagda åldersgräns införts i vår lagstiftning. De skäl, som i samband med tillkomsten av 1902 års lagstiftning rörande minderåriga förbrytare samt vanartade och i sedligt avseende för-

summade barn anförts för bibehållandet av straffbarhetsåldern vid femton år, syntes utskottet icke längre äga samma giltighet som då. I detta sammanhang förtjänade nämligen anmärkas, dels att tiden för skolgången utökats icke allenast vad anginge folkskola och obligatorisk fortsättningskola utan jämväl i fråga om deltagande i undervisningen i yrkesskolor, dels ock att minderårighetsgränsen i fattigvårdshänseende höjts från femton till sexton år. Ur synpunkten att uppnäendet av viss utveckling borde utgöra förutsättning för straffbarhet torde enligt utskottets förmenande intet vara att invända däremot, att åldersgränsen för straffbarhet framflyttades till sexton år. Men gränsen för straffbarhetsåldern bestämdes icke enbart av den minderåriges mogenhet och fasthet i viljan. Den ännu i folkmedvetandet härskande vedergällningstanken krävde understundom straff, så snart förbrytaren uppnått viss ålder, liksom allmänpreventiva hänsyn kunde för visst fall påkalla samhällets reaktion i form av straff. Men ej heller ur dessa synpunkter ansåge utskottet allt för stora betänkligheter möta mot att höja åldersgränsen till sexton år, åtminstone icke om man undantog de grövsta brotten. Vad slutligen beträffade det uppfostringsmedel, som borde komma till användning, då det gällde minderåriga förbrytare, som fyllt femton men ej sexton år, och sättet för denna uppfostrans anordnande, hade det synts motionären enklast och mest tilltalande, att dessa femtonåringar antingen omhändertoges av barnavårdsnämnd och intoges å skyddshem enligt lagen om uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn eller ock underkastades tvångsuppfostran. Fångvårdsstyrelsen hade i ett till utskottet avgivet yttrande för sin del förordat tvångsuppfostringsförfarandet under framhållande särskilt, dels att tvångsuppfostringsanstalten torde bättre än skyddshemmet lämpa sig för den, som fyllt femton år, dels ock att minderårig i nu nämnd ålder borde få sin gärning bedömd av domstol. Utan att vilja bestämt uttala sig för det ena eller andra alternativet ville utskottet framhålla angelägenheten av att, då en ifrågasatt utvidgning av uppfostringsinstitutet såsom blott en provisorisk åtgärd icke vore avsedd att verka ändring i huvudgrunderna för gällande lagstiftning på området, blivande ändringar måtte kunna i möjligaste mån genomföras utan allt för stora rubbningar i nuvarande domstolsförfarande.

De sakkunniga hava efter lämnad redogörelse för nämnda motion och lagutskottets utlåtande yttrat följande:

De sakkunniga.

»Utöver de skäl, vilka lagutskottet sålunda funnit tala för straffmyndighetsålderns höjande till sexton år, kunde man såsom motiv för en dylik höjning åberopa, att genom lagar den 11 juni 1920 den ålder, intill vilken ovillkorlig underhållsplikt ålagts föräldrar i förhållande till barn såväl inom som utom äktenskap, bestämts till sexton år. Dessutom har från olika håll, bland annat i vissa av de utlåtanden, som i anledning av riksdagens förenämnda skrivelse avgivits av länsstyrelser och barnavårdsnämnder, anförts, dels att femtonåringars ställande inför domstol medförde olägenheter, vilka skulle undvikas, om dessa unga i stället hänvisades till barnavårdsnämnd, dels ock att det ur uppfostringssynpunkt vore lämpligare att femtonåringar intoges i de för barn avsedda skyddshemmen än i de för mera vuxen ung-

dom anordnade allmänna uppfostringsanstalterna, samt att reformer i berörda hänseenden icke torde kunna genomföras utan att straffmyndighetsåldern samtidigt framflyttades.

Vad sålunda framhållits giver onekligen ett beaktansvärt stöd för en höjning av straffmyndighetsåldern, under förutsättning att rättsreglerna i övrigt beträffande minderåriga förbrytare komme att lämnas oförändrade.

När man gör gällande, att femtonåringen i regel ännu står kvar på barnets ståndpunkt, ligger däri obestriddigen en viss sanning. Femtonåringen befinner sig nämligen mitt uppe i den såväl kroppsligt som andligt djupt ingripande pubertetsutvecklingen. Det får dock icke förbises, att denna utveckling, som i vårt land i allmänhet tager sin början vid tretton eller fjorton år, ingalunda är avslutad vid fyllda sexton år, åtminstone hos gossar, utan i regel pagår fram emot sjuttonde eller adertonde levnadsårets slut. Ville man låta pubertetens avslutning vara normerande vid bestämmandet av straffmyndighetsåldern, kunde man således icke stanna vid sextonårsåldern utan måste vara beredd att låta straffmyndighet inträda först vid fyllda sjutton eller aderton år. En så betydande höjning av straffmyndighetsåldern torde dock av skäl, som lagutskottet anfört, icke böra komma i fråga.

Väl måste erkännas, att lagstiftaren vid bestämmande av nämnda ålder bör taga hänsyn till skolplikens omfattning, så att barn i den regelmässiga skolåldern icke göras straffrättsligt ansvariga. Innan de unga åtnjutit det minimum av uppfostran och utbildning, samhället anser erforderligt, för att de nödortfigt rustade skola kunna på egen hand träda ut i livet, kunna de nämligen icke förutsättas äga den mognad i förstånds- och karaktärsutveckling, som rättvisligen bör vara ett villkor för straffbarhet. Den egentliga skolgången är nu emellertid för det stora flertalet barn i vårt land avslutad vid fyllda fjorton eller femton år. Härutinnan har icke skett någon ändring genom undervisningsväsendets utbyggnad i fortsättnings- och yrkesskolor. Ty undervisningen i dessa skolor skall vara så anordnad, att den ej lägger hinder i vägen för att de däri deltagande sysselsättas i förvärvsarbete. Vidare må framhållas, att konfirmationen, som anses bilda en viss avslutning av den unges uppfostran, i det stora flertalet fall torde hava ägt rum före fyllda femton år.

Genom ovan omförmälda utsträckning av såväl föräldrars som samhällets försörjningsplikt mot barn har man väl sökt förhindra, att dessa allt för tidigt tvingas att på egen hand försörja sig, och tillika velat bereda dem möjlighet att erhålla lämplig utbildning, innan självförsörjningen vidtager. Rättsligt hinder finnes emellertid icke för femtonåringars sysselsättande i de flesta slag av förvärvsarbete. I själva verket torde ock ännu alltjämt det övervägande flertalet unga redan vid nämnda ålder hava dylik sysselsättning och i större eller mindre omfattning bidra till sitt uppehälle. Då femtonåringarna sålunda i allmänhet trätt ut i livet såsom i ekonomiskt avseende i viss mån självständiga individer, kan med fog göras gällande, att de också äga sådan mognad, att de böra vara straffrättsligt ansvariga för sina handlingar.

I det av professor Thyren framlagda förberedande utkastet till stafflagens allmänna del har också femton år bibehållits såsom kriminell åldersgräns.

Till sist må framhållas, att åldersgränsen för absolut straffmyndighet icke någonstades i Europa, med undantag för Belgien,¹ vare sig i gällande rätt eller i de på senare tid framlagda lagförslagen satts högre än vid femton år. I allmänhet stannar man vid fjorton år eller ännu lägre ålder.

¹ Det må emellertid erinras, att enligt 1912 års belgiska lagstiftning till barnens skydd barn, som före fyllda sexton år begått med strängt straff belagd gärning, kan underkastas långvarig internering, i vissa fall intill tjuga år utöver uppnådd civil myndighetsålder.

De erinringar, som sålunda kunna göras mot ett framflyttande av straffbarhetsåldern utöver nuvarande gräns, skulle måhända icke i och för sig få vara avgörande, om det gällde att genom gränsens framflyttande undandraga från frihetsstraff sådana femtonåringar, för vilka en behandling under straffets form och namn kunde anses vara till skada.

Men hela den förevarande frågan förlorar väsentligt i vikt, i samma mån som behandlingen av unga lagöverträdare, vilka nått över straffmyndighetsgränsen, ordnas så, att uppfostringsåtgärder i vidsträckt omfattning träda i stället för straff. Om i hertalet fall behandlingen av den unge kan bli praktiskt taget densamma, vare sig han är straffmyndig eller icke, kommer den åldersgräns, som för straffmyndighet fastställs, att få sin huvudsakliga betydelse i processuellt hänseende. Det ankommer nämligen enligt vår nu gällande rätt på domstol att bestämma påföljden för brott av straffmyndig person, under det att barnavårdsnämnd har att inskrida i anledning av straffbelagd handling, begången av någon, som icke uppnått straffmyndighetsåldern.

Med tillämpning av gällande rätts princip för kompetensfördelningen mellan domstol och barnavårdsnämnd skulle sålunda en höjning av straffmyndighetsåldern föranleda, att ytterligare en eller annan åldersgrupp av unga lagöverträdare finge sina gärningar bedömda av barnavårdsnämnd i stället för av domstol. Detta kunde väl anses innebära en fördel därutinnan, att handläggningen inför barnavårdsnämnd försiggår under friare och mindre uppseendeväckande former än inför domstol. Dessutom torde man lättare hos barnavårdsnämnd än hos domstol kunna påräkna närmare kännedom om den felandes person. Det kan emellertid starkt ifrågasättas, om barnavårdsnämnderna, särskilt på landsbygden, kunna anses vara vuxna uppgiften att omhändertaga även den, som begått brottslig gärning i åldern mellan femton år och den högre ålder, vid vilken straffmyndighet skulle inträda.

Domstolsförbandet erbjuder däremot garantier såväl för fullständig och opartisk utredning angående brottet som för att effektiva åtgärder mot den felande minderårige bli vidtagna. Genom utsträckt användning av förundersökning kan domstolen sättas i tillfälle att erhålla nödig kännedom om den tilltalades personliga förhållanden. Den väsentligaste av de olägenheter, som äro förenade med sakens behandling inför domstol, torde därför ligga i förhandlingarnas offentlighet. Denna olägenhet kan emellertid förebyggas genom att åt domstol inrymma befogenhet att, där det anses påkallat, utesluta offentligheten i mål mot unga tilltalade.

Beträffande spørsmålet om straffmyndighetsåldern torde det ock vara tvivel underkastat, huruvida det allmänna rättsmedvetandet hos vårt folk skulle känna sig tillfreds med att även de grövsta brott av minderårig, som fyllt femton men ej sexton år — för att nu ej räkna med ytterligare höjning av straffmyndighetsåldern — icke skulle föranleda annat än uppfostringsåtgärd. Denna invändning kunde visserligen förekommas genom att stadga ett sådant undantag från den allmänna straffmyndighetsregeln, att straff skulle för grövre brott ådömas den, som fyllt femton men ej sexton år, för så vitt gärningsmannen prövades hava ägt tillräcklig mognad för att anses staffbar. Detta skulle nära överensstämma med vad som före 1902 års lagändring gällde beträffande grövre brott av den, som fyllt fjorton men ej femton år.

Emellertid bör ej förbises, att avgörandet huruvida den tilltalade i det särskilda fallet nått för staffbarhet erforderlig mognad ofta erbjuder stora praktiska svårigheter. Erfarenheten från utlandet har också visat, att domstolarna i stor utsträckning härvid låta sig bestämmas av hänsyn till den åtgärd — straff eller uppfostran — som de finna lämpligast, i stället för att uteslutande beakta den tilltalades utvecklingsgrad.

På grund av vad sålunda anförts hava de sakkunniga ansett någon höjning av straffmyndighetsåldern icke för närvarande böra vidtagas. Då enligt de sakkunnigas mening ett väsentligt hinder härför ligger i den svaga kompetensen hos barnavårdsnämnderna i många kommuner, kan frågan förtjäna att tagas i förnyat övervägande, därest nämndernas kompetens framdeles kommer att på ett eller annat sätt stärkas. Skulle därvid en höjning av straffmyndighetsåldern vidtagas, måste tillses, att tiden för den anstaltsbehandling, som kan beredas åt lagöverträdare över femton år, må kunna vid behov utsträckas avsevärt utöver den ålder, vid vilken uppfostran i skyddshem för närvarande måste vara avslutad.»

Utlåtanden.

I de över de sakkunnigas förslag avgivna utlåtandena har den ståndpunkt, de sakkunniga sålunda intagit till frågan om straffmyndighetsåldern, i allmänhet lämnats utan erinran. En höjning av straffmyndighetsåldern till sexton år förordas emellertid av skolöverstyrelsen, länsstyrelserna i Jönköpings, Skaraborgs och Västernorrlands län, magistraten i Sala, landsfogden i Jönköpings län, barnavårdsnämnden i Stockholm och styrelsen för Stockholms stads skyddshem för gossar vid Skrubba. Till stöd härför har särskilt framhållits, att det vore önskvärt, att lagöverträdare i åldern mellan femton och sexton år, såsom alltjämt stående på barnets utvecklingsståndpunkt, finge sina gärningar bedömda av barnavårdsnämnd i stället för av domstol. Överståthållarämbetet, som tidigare, då mera vittgående reformer beträffande behandlingen av unga förbrytare ännu icke voro ifrågasatta, icke ställt sig avvisande till en höjning av straffmyndighetsåldern, har i utlåtande över de sakkunnigas förslag förklarat sig anse, att de sakkunniga gjort ett gott val, då de bestämt sig för att utan höjning av den kriminella myndighetsåldern bygga vidare på gällande lagstiftning om tvångsuppfostran.

*Departements-
chefen.*

Frågan när en person bör anses straffmyndig torde kunna betraktas dels såsom ett rent tillräknelighetsspörsmål, dels såsom en fråga, huruvida det i betraktande av hans utvecklingsgrad kan anses lämpligt att underkasta honom straff. Anlägger man förstnämnda synpunkt, gäller det att avgöra, om den unge lagöverträdaren nått den mognad i omdömesförmåga och karaktär, att skuld över huvud kan tillvitats honom i förhållande till hans rättsstridiga handling. Ett dylikt avgörande kan emellertid svårligen träffas genom att lagstiftningen fastställer en viss ålder, före vars uppnående straffbarhet alltid skall vara utesluten, och efter vars överskridande straffrihet på grund av den felandes ungdom aldrig kan ifrågakomma. Man torde i stället nödgas överlämna prövningen åt domaren i varje särskilt fall, låt vara att lagen av praktiska skäl kan inskränka denna prövning till att gälla allenast vissa åldersgrupper, så att före viss ålder otillräknelighet och efter viss annan, högre ålder tillräknelighet presumeras vara för handen. En sådan metod för straffmyndighetsspörsmålets lösning tillämpas också i ett flertal främmande länder. Det säger sig emellertid självt, att den prövning, som sålunda lägges i domarens hand, måste bliva synnerligen vanskelig. I de länder, i vilka en dylik ordning gäller, har det också, såsom de sakkunniga erinrat, visat sig, att domaren vid ifrågavarande prövning låter sig ledas huvudsakligen av hänsyn till de praktiska följderna av straffmyndighetsfrågans avgö-

rande i den ena eller andra riktningen. Det rena tillräknelighetsspörsmålet skjutes med andra ord i bakgrunden, och det avgörande för domaren blir, huruvida han anser straffet såsom en lämplig reaktion mot den tilltalade eller finner andra åtgärder, som lagstiftningen ställer till förfogande, vara att föredraga.

Sist anförda synpunkt är också den, som varit ledande för såväl motionären som lagutskottet vid 1918 års riksdag. I betraktande av de vanliga frihetsstraffens, i synnerhet de korta frihetsstraffens, allmänt erkända olämplighet för unga brottslingar i ett stort antal fall vill man vid behandlingen av dessa brottslingar låta rent uppfostrande åtgärder i ökad omfattning träda i stället för straff. En framflyttning av straffmyndighetsåldern har med rätta betraktats såsom allenast en av de vägar, på vilka detta syfte kan nås. Fråga är emellertid om denna väg är den lämpligaste. Det väsentliga av vad man med en höjning av straffmyndighetsåldern velat vinna nås nämligen genom den av mig föreslagna reformen av stadgandena om behandlingen av brottslingar i åldern under aderton år. Visserligen blir härigenom straff icke utan vidare uteslutet från användning å brottslingar, som fyllt femton men ej sexton år, utan skola de grävsta brotten alltid föranleda straff, och kommer i övrigt frågan, huruvida den brottslige skall undergå straff eller icke, att avgöras efter en prövning av omständigheterna i det särskilda fallet. Häri synes mig emellertid ligga en fördel.

Å ena sidan bör nämligen ej förbises, att den allmänna rättsuppfattningen hos vårt folk svårligen skulle känna sig till freds med att även de grävsta brott av en femtonåring aldrig skulle kunna föranleda annan påföljd än en uppfostringsåtgärd. Vål kan man häremot vilja invända, att rättsuppfattningen hos vårt folk icke reagerat mot den fullständiga strafflöshetens utsträckning intill fyllda femton år, samt att mellan fjorton- och femtonåringen förefinnes endast en oväsentlig skillnad i utvecklingsgrad. Ett år mer eller mindre betyder emellertid ganska mycket just på ifrågavarande åldersstadium. Av stor betydelse för det allmänna rättsmedvetandets reaktion inför fullständigt uteslutande av straffbarheten intill viss ålder torde nämligen vara, huruvida de unga vid ifrågavarande ålder i allmänhet »kommit ut i livet» och börjat bidraga till eller kanske rent av ensamma sörja för sitt uppehälle. Visserligen har samhället genom den nyare lagstiftningen på flera områden givit uttryck åt en strävan att förhindra, att de unga redan vid femton års ålder, då de ännu icke alltid fått önskvärd utbildning, tvingas att själva förtjäna sitt bröd. Men det finnes icke något rättsligt hinder för femtonåringars sysselsättande i de flesta slag av förvärvsarbete. Och de ekonomiska förhållandena göra det nödvändigt för de flesta av dem att själva i större eller mindre utsträckning bidraga till sitt uppehälle. Det lär är även alltjämt vara en faktisk regel i vårt land, åtminstone på landsbygden, att de unga redan i femtonårsåldern vunnit sysselsättning i förvärvsarbete.

Å andra sidan bör ej heller förglömmas, att omhändertagande för uppfostran icke är något universalmedel, vars användning vore påkallat gent

emot varje ung brottsling. Åtskilliga fall förekomma, i vilka varken brottet i och för sig eller omständigheterna i övrigt utvisa behov av uppfostrande behandling. Brottet kan hava förövats under inflytande av en ovanligt stark frestelse eller tillkommit av vållande, som icke har något djupare rotfäste i den felandes karaktär, eller härflyta av bevelkelsegrunder, vilka icke kunna anses klandervärda. De mångtaliga polisförseelserna, vilka i vår rätt ej äro bestämt avgränsade från egentliga brott, böra också uppmärksammas i detta sammanhang. Då femtonåringarna, såsom ovan erinrats, i regel »kommit ut i livet», äro nyss omförmälda fall av brottslighet hos dem icke sällsynta. En höjning av straffmyndighetsåldern till sexton år skulle medföra, att såväl bötes- som frihetsstraff och följaktligen också villkorlig straffdom helt uteslötes från tillämpning å dessa unga brottslingar. Att, oaktat behov av uppfostran icke funnits föreligga, insätta den unge lagöverträdaren i en uppfostringsanstalt av ett eller annat slag, eventuellt på en på förhand bestämd, kortare tid, synes föga principenligt. Av allmänpreventiva skäl kan samhället ej heller låta honom gå alldeles onäpst, så framt icke hans förseelse är av rent bagatellartad beskaffenhet. Vilka åtgärder skola då i dylika fall vidtagas? Man lär svårligen kunna tänka på att tillgripa andra medel än dem, som enligt gällande lag angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn stå till buds för liknande fall, nämligen varning, eventuellt i förening med kroppsaga, samt övervakning. Att enbart varning i många fall måste anses otillräcklig, torde ligga i öppen dag. Man tänke till exempel på det fall, att en femtonåring gjort sig skyldig till vållande till annans död. Och lämpligheten av kroppsaga för lagöverträdare i åldern mellan femton och sexton år torde kunna ifrågasättas. Vad slutligen övervakningen angår, lärers densamma i brist på lämpliga tvångsmedel icke kunna, såsom vid villkorlig straffdom, effektivt upprätthållas efter det att den övervakade överskridit straffmyndighetsåldern.

Såsom av det nu anförda framgår, skulle en höjning av straffmyndighetsåldern till sexton år medföra, att mot lagöverträdare i åldern mellan femton och sexton år komme att användas samma åtgärder som de, vilka anvisas av lagstiftningen rörande vanartade och i sedligt avseende försummade barn, låt vara att det måhända kunde finnas lämpligt att beträffande femtonåringarna låta tvångsuppfostran träda i stället för insättande i skyddshem. Vid angivna förhållande skulle icke föreligga skäl till något avsteg från den gällande rättens princip, att de, som icke uppnått straffmyndighetsåldern, skola få sina gärningar bedömda av barnavårdsnämnd och icke av domstol. I de femtonåriga lagöverträdarnas hänvisande till barnavårdsnämnd i stället för till domstol har också mången velat se en av de väsentligaste fördelarna av en höjning av straffmyndighetsåldern. Onekligen har barnavårdsnämnd, då det gäller omhändertagande av barn, vissa betydande företräden framför domstol. Handläggningen inför barnavårdsnämnd försiggår i friare och mindre uppseendeväckande former, och barnavårdsnämnden har lättare att vinna närmare kännedom om den felandes personliga förhållanden samt att komma i mera personlig kontakt med honom. Jag är också övertygad om att barna-

vårdsnämnderna i våra större städer och åtskilliga landskommuner skulle komma att väl fylla sin uppgift även beträffande femtonåriga lagöverträdare, därest sådana skulle ställas inför dem. Men innan erfarenhet vunnits om verkningarna av de reformer i organisationen av samhällets barnavård, varom förslag snart torde komma att framläggas, lär det icke vara tillrådligt att i vidare mån än enligt berörda förslag torde komma att ske, utvidga barnavårdsnämndernas verksamhetsområde. Jag kan därför icke för närvarande tillstyrka, att domstols ingripande mot brottslingar i femtonårsåldern uteslutes. De olägenheter, som äro förbundna med de yngsta brottslingarnes ställande inför domstol, komma för övrigt att i väsentlig mån minskas vid genomförande av de av mig föreslagna stadgandena om särskild förundersökning och inskränkning i domstolsförhandlingarnas offentlighet.

På grund av vad nu anförts har jag icke funnit skäl att föreslå någon ändring i gällande rätts bestämmelser angående straffmyndighetsåldern.

I enlighet med de av mig nu angivna grunderna har jag låtit inom justitiedepartementet upprätta förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen;
- 2) lag om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 27 juni 1902 (nr 72 s. 3) angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran;
- 3) lag innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga;
- 4) lag om ändrad lydelse av 25 § i lagen den 28 juni 1918 (nr 531) angående villkorlig straffdom;
- 5) lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 2 juni 1922 (nr 214) om tiden för företagande av rannsaking med häktad;
- 6) lag om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister; samt
- 7) lag om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken.

Föredraganden uppläser härefter berörda förslag, av den lydelse bilagor vid detta protokoll utvisa, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslagen måtte, för det i § 87 regeringsformen angivna ändamål inhämtas genom utdrag av protokollen.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

N. Cervin.

*Bilaga.***Förslag**

till

Lag**om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen.**

Härigenom förordnas, att 5 kap. 3 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

5 KAP.**3 §.**

Är brott begånget av någon, som fyllt femton, men ej aderton år, och dömes han härför till böter eller fängelse eller till straffarbete i högst två år; må domstolen, där den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling prövas sådant föranleda, förordna, att han skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt. Har domstol, enligt vad därom särskilt stadgas, genom villkorlig dom beviljat anstånd med ådömt straff, och har där-
efter, innan den dömde fyllt aderton år, anståndet förklarats förverkat, gälla, ändå att ny straffdom ej meddelats, vad nyss är sagt.

Förekomma på en gång till verkställighet sådant förordnande och annat tidigare meddelat beslut, varigenom samma person blivit dömd till straff, skall detta straff anses inbegripet i förordnandet, därest straffet utgöres allenast av böter. Lag samma vare, så framt genom beslutet ålagts fängelse eller straffarbete samt de förskyllda straffen tillsammans ej uppgå till mera än fängelse i fyra år eller straffarbete i två år.

Inträffar sådant fall, att meddelat förordnande, enligt vad särskilt stadgas, är förfallet, gälla om det ådömda straffets förening eller sammanläggning med annat straff och om dess verkställande vad eljest är föreskrivet.

Vid utskrivning från allmän uppfostringsanstalt vare sådan jämte straffet ådömd påföljd, som i 2 kap. 19 § sägs, förfallen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

Bilaga.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 27 juni 1902 (nr 72 s. 3) angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsupfostran.

Härigenom förordnas, att 8 § i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsupfostran skall erhålla följande ändrade lydelse:

8 §.

Varder någon, sedan domstol förordnat om hans insättande i allmän uppfostringsanstalt, men innan han från anstalten utskrivits, övertygad att hava begått annat brott, vare förordnandet förfallet.

Förekomma på en gång till verkställighet sådant förordnande och annat beslut, varigenom samma person blivit dömd till straff, vare förordnandet ock förfallet, så framt genom beslutet ålagts fängelse eller straffarbete samt de förskyllda straffen tillsammans uppgå till mera än fängelse i fyra år eller straffarbete i två år.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

---

*Bilaga.***F ö r s l a g**

till

L a g**innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga.**

Med upphävande av lagen den 27 juni 1902 (nr 72 s. 7), innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderåriga, förordnas som följer:

1 §.

Har, enligt vad särskilt stadgas, till domstols ordförande inkommit anmälan därom, att någon, som ej fyllt aderton år, blivit häktad för brott, som i allmänna strafflagen är belagt med straff, och ingår i straffsatsen straffarbete i två år eller kortare tid eller fängelse, skall ordföranden skyndsamt för vinnande av utredning rörande den häktades personliga förhållanden samt angående de åtgärder, som med hänsyn därtill må anses lämpligast för hans rättande, förordna om särskild förundersökning, där ej anledning är antaga, att sådan utredning kommer att därförutan vara för domstolen tillgänglig.

Prövas eljest, då talan om ansvar väckts mot någon, som ej fyllt aderton år, särskild förundersökning erforderlig för vinnande av utredning, som i första stycket sägs, må sådan förundersökning kunna beslutas, före målets handläggning vid domstol av dess ordförande, och därefter av domstolen.

2 §.

Vid beslut om särskild förundersökning skall lämplig och villig person (förundersökare) förordnas att utföra densamma.

I fråga om förundersökares åligganden samt om ersättning åt honom skall vad i lagen angående villkorlig straffdom stadgas om förundersökare äga motsvarande tillämpning.

3 §.

Barnavårdsnämnd skall, på begäran av förundersökare eller allmän åklagare, meddela för nämnden tillgängliga upplysningar rörande de förhållanden, under vilka tilltalad, som ej fyllt aderton år, uppvuxit, samt huruvida han

tillförene gjort sig känd för vanart, ävensom avgiva yttrande angående sådana för nämnden kända omständigheter i övrigt, som kunna antagas vara av betydelse vid bestämmandet av de lämpligaste åtgärderna för hans rättande.

4 §.

Finner domstol i mål, där någon, som ej fyllt aderton år, är tilltalad för brott, att förhandlingarnas offentlighet till följd av den uppmärksamhet, för vilken den tilltalade kan antagas bliva föremål, är till uppenbar olägenhet, må domstolen kunna förordna, att målet skall handläggas inom stängda dörrar.

Meddelas ej sådant förordnande, och finner domstolen det vara till avsevärd skada för den tilltalade eller annan, att kännedom om personliga förhållanden, som inför domstolen framkomma genom förundersökningen och därmed sammanhängande utredning, i följd av rättegångens offentlighet vinner spridning, må domstolen kunna bestämma, att under handläggning av sådan fråga åhörarna skola avträda.

5 §.

Ej må domstol meddela förordnande om någons insättande i allmän uppfostringsanstalt, med mindre den, som har vårdnaden om honom, där så kunnat ske, blivit hörd i målet.

6 §.

Sedan vid underrätt rannsaking i mål mot den, som ej fyllt aderton år, blivit förd till slut, skall dom avsägas samma dag eller senast nästa dag, där ej i målets vidlyftighet eller eljest hinder därför möter.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

---

*Bilaga.***Förslag**

till

Lag**om ändrad lydelse av 25 § i lagen den 28 juni 1918 (nr 531) angående villkorlig straffdom.**

Härigenom förordnas, att 25 § i lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom skall erhålla följande ändrade lydelse:

25 §.

Har, enligt vad särskilt stadgas, till domstols ordförande inkommit anmälan därom, att någon, som fyllt aderton år, blivit häktad för brott, och ingår i den straffsats, som finnes för sådant brott bestämd, straffarbete i sex månader eller kortare tid eller fängelse i ett år eller kortare tid, skall, därest den häktade erkänt gärningen, och fall ej föreligger, som omförmäles i 2 §, ordföranden skyndsamt för vinnande av utredning, huruvida erforderliga förutsättningar för villkorlig dom finnas, förordna om särskild förundersökning, där ej anledning är antaga, att sådan utredning kommer att därförutan vara för domstolen tillgänglig.

Prövas eljest, då talan om ansvar väckts mot någon, som fyllt aderton år, särskild förundersökning erforderlig för vinnande av utredning, som i första stycket sägs, må sådan förundersökning kunna beslutas, före målets handläggning vid domstol av dess ordförande, och därefter av domstolen.

Vid beslut om särskild förundersökning skall lämplig och villig person (förundersökare) förordnas att utföra densamma.

Angående förundersökning rörande tilltalad, som ej fyllt aderton år, är särskilt stadgat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

Bilaga.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 2 juni 1922 (nr 214) om tiden för företagande av rannsaking med häktad.

Härigenom förordnas, att 1 § i lagen den 2 juni 1922 om tiden för företagande av rannsaking med häktad skall erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Har någon blivit här i riket häktad för brott, för vilket åtal skall ägas inför svensk domstol, skall den, som beslutat om häktningen, därom ofördröjligen göra anmälan hos ordföranden i den domstol, som har att företaga rannsakingen med den häktade.

Anmälan, som i första stycket sägs, skall innefatta uppgift om den häktades ålder och om beskaffenheten av det brott, för vilket han blivit häktad, ävensom, därest han fyllt aderton år, innehålla upplysning, huruvida han erkänt gärningen, och, i sådant fall, huruvida han tillförene blivit dömd till fängelse eller straffarbete.

Kan ej ofördröjligen vinnas tillförlitlig upplysning om den häktades ålder eller huruvida han tillförene blivit dömd till straff, som nyss nämnts, skall i anmälan upptagas vad han härutinnan om sig själv uppgivit.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

Bilaga.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Häri genom förordnas, att 8 § i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister skall i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

8 §.

1 mom. Fullständigt utdrag — — — givit tillstånd.

2 mom. Utdrag av registret, innehållande allenast upplysning, huruvida viss person blivit dömd till förlust av medborgerligt förtroende eller påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen eller ställts under framtiden för brott, som kan medföra sistnämnda påföljd, ävensom, där så skett,

a) när och av vilken domstol utslaget meddelats samt för vilken tid sådan påföljd ådömts,

b) när den dömde efter utståndet straff blivit frigiven, eller, därest han från straffanstalt lösgivits enligt lagen angående villkorlig frigivning, dels när detta skett och när prøvotiden utgår eller gått till ända, dels huruvida den villkorligt medgivna friheten återkallats eller förklarats förverkad, dels ock rörande häktning av den dömde före prøvotidens utgång för brott och om åtalets utgång, eller ock, därest domstol förordnat, att den dömde skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt, huruvida den dömde blivit från dylik anstalt utskriven, och, i sådant fall, när detta skett, samt

c) huruvida av nåd meddelats befrielse från straffpåföljden, och, i sådant fall, om dagen för därom fattat beslut,

skall på begäran meddelas myndighet ävensom annan, vilken utövar allmän befattning, varmed är förenad skyldighet att pröva, huruvida någon på grund av sådant utslag, som här avses, är jämlikt lag eller författning utestängd från behörighet, rättighet eller förmån.

Sådant utdrag — — — innehålla upplysning.

3 mom. Därjämte skola — — — uppgifterna avse.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

---

*Bilaga.***Förslag**

till

Lag**om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken.**

Härigenom förordnas, att 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken skola i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

16 KAP.

10 §.

Har underrätt genom beslut under rättegången dömt någon till utgivande av vite eller till ansvar för uteblivande eller annan förseelse i målet; eller ogillat yrkande om ansvar för förseelse, som nu är sagd, eller om ådömande av förelagt vite för uteblivande; eller utlåtut sig angående ersättning åt förundersökare jämlikt lagen angående villkorlig straffdom eller lagen innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga eller åt vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, eller åt någon, som förordnats att biträda part i rättegången eller att i visst mål eller ärende biträda såsom tolk; eller skilt fullmäktig från fullmäktigskapet: mot det beslut skall, i händelse av missnöje, särskild talan föras; och skall underrättelse härom i sammanhang med beslutet av rätten meddelas. Lag samma vare, där genom beslut, som av underrätt meddelats under rättegången, kvarstad eller skingringsförbud eller därmed jämförlig åtgärd beviljats eller yrkande om hävande av sådan åtgärd ogillats.

Vad i — — — partens klagan.

25 KAP.

5 §.

Vill part klaga över beslut, varigenom underrätt dömt till värjemålsed, skall i fråga om sättet för talans fullföljd lända till efterrättelse vad i sådant hänseende gäller om rättens slutliga utslag i målet. Har underrätt eljest under rättegång meddelat beslut, som enligt lag må särskilt överklagas, skall talan mot beslutet föras genom besvär. Lag samma vare, där i fråga, som rör förundersökare jämlikt lagen angående villkorlig straffdom eller lagen innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga, eller som angår fullmäktig eller vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, eller rättegångsbiträde åt part eller tolk,

underrätt i slutligt utslag meddelat beslut av beskaffenhet att, där det under rättegången givits, särskild klagan varit tillåten. Innefattar eljest underrätts slutliga utslag beslut, som, där det under rättegången givits, kunnat särskilt överklagas, skall talan mot det beslut föras i sammanhang med fullföljd av talan i huvudsaken; vill ej den, som är med beslutet missnöjd, fullfölja talan i huvudsaken, vare lag, som hade beslutet blivit under rättegången meddelat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1924.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 25 februari 1924.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet SUNDBERG,
regeringsrådet THULIN,
justitierådet STENBERG,
justitierådet KÖERSNER.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 19 januari 1924, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen angivna ändamål inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen,
- 2) lag om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 27 juni 1902 (nr 72 s. 3) angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran,
- 3) lag innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga,
- 4) lag om ändrad lydelse av 25 § i lagen den 28 juni 1918 (nr 531) angående villkorlig straffdom,
- 5) lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 2 juni 1922 (nr 214) om tiden för företagande av rannsaking med häktad,
- 6) lag om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister och
- 7) lag om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll och inför lagrådet föredragits av juris kandidaten Olof Barklind, föranledde allenast de erinringar, som innefattas i följande, av lagrådet och dess särskilda ledamöter gjorda uttalanden.

Förslaget till lag innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga.

Sundberg och Thulin:

Ifrågavarande föreslagna lag är avsedd att vinna tillämpning å alla dem, som enligt vanligt språkbruk äro att anse såsom minderåriga. Någon emot detta språkbruk stridande, allmängiltig regel finnes ej införd i vår rätt. Då förty anledning torde saknas att i förevarande hänseende frångå den terminologi, som användes i nu gällande, uti förslagets ingress åberopade lag av den 27 juni 1902, hemställes, att det i rubriken intagna ordet »vissa» måtte därur uteslutas.

Andras rubriken i angivet avseende, bör denna ändring beaktas vid de hänvisningar till den nu föreslagna lagen, som förekomma uti det till lagrådet jämväl remitterade förslaget till lag om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken.

Sundberg:

Givetvis måste hos oss, liksom i andra länder, regeln om offentlighet vid underdomstolarna i vissa fall underkastas inskränkning beträffande rättegångar, däri minderårig äger del och har att personligen inställa sig vid rätten. Härvid är dock med hänsyn till nämnda regels synnerliga vikt, särskilt i fråga om ströffprocessen, angeläget att gå fram med stor varsamhet. Att framhålla detta torde så mycket hellre vara av nöden, som vid den lagstiftning, vilken tillkommit under det senaste decenniet, en tydlig tendens framträtt att låta de enskilda intressen, som kräva offentlighetens uteslutande, i allt vidsträcktare omfattning få övertag över det allmänna intresse offentlighetsregeln avser att befrämja.

De inskränkningar i regeln om offentlighet, som 4 § i förevarande förslag innehåller, synas mig gå för långt. Betänkligheter möta sålunda redan i fråga om den i andra stycket intagna bestämmelsen, vilken hämtats från lagen om villkorlig straffdom och genom överflyttning till den föreslagna lagen fått ökad betydelse. Undantag från regeln om offentlighet vid rättsförhandlingarna synes sålunda ej vara påkallat, där offentligheten länder till men allenast för annan än den tilltalade. Härför utgör den omständighet, att den ifrågavarande utredningen förebragts vid en förundersökning, intet skäl; tvärtom torde de föga betryggande former, under vilka förundersökning sker och materialet för densamma uppsamlas, samt möjligheten av att dennas resultat färglagts genom de därvid hördas sympatier eller antipatier och förundersökarens egen karaktärsläggning kräva offentlighetens fulla ljus över förundersökningen, på det att densamma icke må förorsaka skada, som vederbörande i sin okunnighet om dess innehåll ej förmått avvärja. Lätt nog kan detta, med tillämpning av det föreslagna stadgandet, bliva fallet till följd därav att domstolen icke tillerkänts rätt att låta vissa av åhörarna övervara förhandlingarna, utan måste låta sitt beslut om avvisande därifrån gå ut över samtliga åhörare.

I första stycket av paragrafen har åt stadgandet om undantag från offentlighetsregeln givits en så vidsträckt omfattning, att det må komma till användning, så snart domstolen finner, att offentligheten av viss angiven orsak är till uppenbar olägenhet. Huruvida stadgandet avser allenast olägenhet, som drabbar den tilltalade, eller även olägenhet för annan part i målet, åhörare eller annan utom målet stående person eller domstolen själv, därom innehåller styckets avfattning intet; stadgandet är enligt dess lydelse i varje av dessa fall tillämpligt, där domstolen konstaterar olägenhet och anser den bero av nyss antydd orsak, nämligen den uppmärksamhet, för vilken den tilltalade kan antagas bliva föremål. Skäl torde näppeligen förefinnas att under angivna omständigheter tillåta undantag från offentlighetsregeln av hänsyn till annan olägenhet än den, som tillskyndas den tilltalade, i vilket avseende vissa fördelar kunna vara att vinna

redan genom tillämpning av lagen den 29 mars 1899, varigenom domstolens ordförande tillerkännes rätt att avvisa åhörare, som, enligt vad känt är eller antagas må, ej fyllt aderton år. Alltför vidsträckt synes ock ifrågavarande undantagsstadgande därutinnan att det medgiver, att mål, däri flera personer äro tilltalade, i dess helhet undandrages offentligheten på den grund, att någon av de tilltalade är minderårig. Vilken betydelse denna domstolens rätt kan få i ett omfattande tjuvnads- eller smuglingsmål, i vilket det med hänsyn till målets beskaffenhet och bevisningen däri ej går för sig att låta åtalet mot den minderårige särskilt behandlas, ligger i öppen dag.

Enligt mitt förmenande bör i den föreslagna lagen undantaget från offentlighetsregeln icke gå längre än att, om i mål, däri minderårig är tilltalad för brott och personligen tillstädes, domstolen finner förhandlingarnas offentlighet tillskynda den minderårige avsevärt men och offentligheten ej påkallas därav att jämväl andra än den minderårige stå i målet tilltalade eller av annan orsak, domstolen äger förordna om målets handläggning inom stängda dörrar eller bestämma, att åhörarna skola avträda under handläggningen av viss del av målet, med rätt för domstolen att från förordnandet undantaga personer, tillhöriga vissa, i lag så noggrant som möjligt angivna kategorier.

Jag hemställer om ändring av 4 § i överensstämmelse med vad jag nu anfört.

Thulin:

Lika med justitierådet Sundberg anser jag, att lagstiftningen på senare tiden gått för långt i fråga om uteslutande av offentligheten vid rättsförhandlingar. I varje fall äro de inskränkningar i regeln om offentlighet, som 4 § i första stycket innehåller, för omfattande. I mål, där jämte minderårig även andra stå tilltalade, bör offentligheten uteslutas allenast om målet mot den minderårige kan avskiljas och behandlas för sig och sådant uteslutande, där ej fall föreligger, som i andra stycket avses, ske endast om målets behandling inom lyckta dörrar kräves av hänsyn för minderårig, som personligen inställer sig vid rätten. Undantag från beslut om dylik behandling bör göras för vissa grupper av närstående.

Det i andra stycket förekommande ordet »skada» torde lämpligen utbytas mot det i lagen angående villkorlig straffdom använda ordet »men».

Stenberg och Kôersner:

Därest i samma mål äro tilltalade såväl någon, som ej fyllt aderton år, som äldre person, och domstolen efter prövning av föreliggande omständigheter meddelar förordnande enligt första stycket av 4 §, kommer jämväl åtalet mot den äldre att bliva handlagt inom stängda dörrar. Detta synes vara ägnat att väcka betänklighet; man torde så vitt möjligt böra undvika en sådan följd av det avsteg från principen om domstolsförhandlingars offentlighet, som här föreslås av hänsyn till den unge brottslingen. I dylikt syfte anse vi oss böra hemställa om upptagande i lagen av en föreskrift av innebörd att, därest förordnande, som nyss sagts, prövas böra meddelas och även någon, som uppnått den i paragrafen angivna åldern, är i målet tilltalad, domstolen skall, såframt det

utan men för utredningen kan ske, såsom särskilt mål handlägga åtalet mot den unge förbrytaren. Efter sådant uppdelande av målet kan beslut om handläggning inom stängda dörrar meddelas beträffande allenast åtalet mot den unge.

Från förordnande om åhörars utestängande från handläggningen av visst mål eller del därav läser domstolen böra äga befogenhet att medgiva undantag beträffande personer, som stå den unge brottslingen nära eller vilkas närvaro av annan anledning kan förväntas bliva till nytta under förhandlingarna. Vi hemställa alltså om föreskrift i detta hänseende.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 2 juni 1922 (nr 214) om tiden för företagande av rannsaking med häktad.

Lagrådet:

Att de i gällande lag förekommande orden »allmän underrätt» i förslagets första stycke utbytts mot orden »svensk domstol» synes böra medföra vissa jämkningar i avfattningen av lagens 3 och 4 §§.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Lagrådet:

Ifrågavarande paragrafs gällande lydelse är bestämd genom lag den 24 maj 1918. Detta torde med hänsyn till de i den föreslagna lagtexten vidtagna transumeringarna böra omförmälas i lagens ingress.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

---

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 29 februari 1924.*

Närvarande: Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre
MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH,
HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETERSSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Ekeberg anmäler lagrådets den
25 februari 1924 avgivna utlåtande över den 19 januari 1924 till lagrådet remiterade
förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen,
- 2) lag om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 27 juni 1902 (nr 72 s. 3) an-
gående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran,
- 3) lag innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa
minderåriga,
- 4) lag om ändrad lydelse av 25 § i lagen den 28 juni 1918 (nr 531) angä-
ende villkorlig straffdom,
- 5) lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 2 juni 1922 (nr 214) om tiden
för företagande av rannsaking med häktad,
- 6) lag om ändrad lydelse av 8 § i lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om
straffregister och
- 7) lag om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»Då något allmänt språkbruk icke torde kunna åberopas till stöd för att såsom
'minderåriga' äro att anse endast de, som ej fyllt aderton år, har jag icke funnit
anledning iakttaga den inom lagrådet framställda anmärkningen mot rubriken
till det under 3) upptagna lagförslaget.

Vidkommande 4 § i samma lagförslag finner jag de vägande skäl, vilka
kunna tala för uteslutande av offentligheten i brottmål mot minderåriga under
aderton år, icke vinna tillbörligt beaktande, därest den föreslagna befogenheten
för domstol att i den minderåriges intresse förordna om målets handläggning
inom stängda dörrar skulle begränsas på sätt justitierådet Sundberg och rege-
ringsrådet Thulin var för sig hemställt. Däremot har jag låtit paragrafen
undergå omarbetning i enlighet med den hemställan, som gjorts av justitieråden
Stenberg och Kôersner, och har därvid tillika, med beaktande av vad regerings-
rådet Thulin härutinnan anfört, det i paragrafens andra stycke förekommande
ordet 'skada' ersatts med 'men'.

Av lagrådet vid två av de övriga lagförslagen gjorda erinringar hava föranlett ändring av dessa förslag i de av lagrådet angivna hänseenden, varjämte viss redaktionell jämkning vidtagits i ingressen till det under 7) upptagna lagförslaget.»

Föredraganden uppläser härefter de sålunda omarbetade förslagen samt hemställer, att desamma ävensom de ovan under 1), 2) och 4) omförmälda förslagen, i vilka icke någon ändring skett, måtte genom proposition föreläggas innevarande års riksdag till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:st Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

N. Cervin.